

ОБОРОНА КИЇВА

І ІНШІ ОПОВІДАННЯ

ВИДАННЯ

УКРАЇНСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ В КАНАДІ

Винніпег, Манітоба

1948

**Printed by the Ukrainian Publishing Company
of Canada, Limited. Winnipeg, Man.**

Printed in Canada.

ОБОРОНА КИЇВА.

(Історична подія).

Це діялося за найдавніших українських князів, яких знає Українська Історія.

Князем тоді був Святослав, син княгині Ольги, а батько Володимира Великого, який завів християнство на Україні.

Святослав був в Переяславі, як на Київ напали Печеніги. Це було 968 року. Вони обступили місто кругом так, що ані до Київа прийти, ані з Київа не можна було вийти.

В місті була княгиня Ольга. Вона схоронилася тут перед печенігами. Треба було боронитися, та не було досить людей.

Якийсь час можна було київлянам видержувати облогу, але що далше, то поживи ставало менше, а там почав і голод в очи заглядати.

Був за Дніпром воевода Претич, що зібрав невеличку горстку війська, але боявся нападати на печенігів, бо їх було дуже багато.

Київляне плакали, ломили руки, та що вдіють! Зібралися, пішли до Ольги в двір, кланяються.

— Не княгинею ти була нам, Ольго — кажуть — а рідною матір'ю. І берегла ти нас та спасла від не одного лиха, як мати рідна. Змилося над нашими дітьми.

Сльози котилися по їх лицах.

Заболіло в Ольги серце, та що вона порадить? Аджеж і її внукам грозить лихо. Що вона стара, немічна вдіє?

Але не відбирала їм надії.

— Підіть до дому і не журіться — сказала їм — я подумаю. Не може згинути український город і нарід в ньому.

Вечером того дня вийшла Ольга з двору і зайшла в найдавший кінець Київа, де була невеличка хатина. Вона постукала і з хати вийшов молодий хлопець.

— Я за тобою сину — каже вона — велике діло маю для тебе. Маєш вратувати Київ і нас всіх від печенігів. Зробиш це?

— Я готов! — відповів хлопець.

Тоді Ольга пішла з ним і щось довго шепотом йому говорила. Дальше дала в руки уздечку, відчинила фіртку в мурі та випустила його.

Куди ж хлопець пішов?

Він подався в табор печенігів. Йде і кругом за чимсь заглядає.

Підійшли до нього печеніги.

— Чи не бачив хто мого коня? — питає він. (А він міг говорити добре по печеніжськи, отже уважали його за свого).

— Не бачили — кажуть — питай других, може бачили.

Пішов хлопець далше і знов питає. І так перейшов він цілий печеніжський табор.

Якже наблизився до Дніпра, то скинув одежу і кинувся в воду, щоби переплисти на другу сторону.

Побачили це печеніги і почали стріляти за ним. Тепер стало їм ясно, що це не печеніг. Стріляли, але хлопець був вже далеко і їхні стріли його не досягали.

Перепливши станув він перед Претичем і сказав, що київляне думають піддатися печенігам, бо дуже голодують. Коли Претич завтра не піде їм на поміч, то піддадуться.

А Претич вже давнійше післав послів (гонців) до Святослава і сподівався, що Святослав може кожної хвили надійти з військом.

Подумав Претич, а там рішиз, що ранком підплине під Київ з другого боку і забере Ольгу з внуками і людей, кілька зможе.

Коли ранком показалися на Дніпрі

човни з людьми, печеніги їх зараз побачили. Підпливши ще трохи, українці почали трубіти в труби і це вже цілком перелякало печенігів. Вони думали, що це Святослав йде з своїм військом і почали готуватись до втечі.

Саме тоді вбігає між них той самий хлопець, що коня шукав і кричить:

— Тікайте, спасайтесь, бо надходить Святослав з військом. Біда буде! Тікайте!

Поки печеніги збиралися, підїхав до них сам Претич. Підступає до нього печеніжський князь і питає:

— Чи ти князь?

— Ні, я княжий дружинник — говорить Претич — а князь буде тут з усім військом за годину.

Печеніг відійшов до своїх, а незадовго прислав Претичеві дарунки, та заявив:

— Скажи своєму князеві, що я не хочу з ним воювати; я хочу жити з ним в приязни.

Претич дав від себе також дарунок печенігови, як того вимагав тодішній звичай, та тішився, що так легко позбувся ворога.

А печеніги покинули Київ і розтаборилися геть дальше в степах.

За якийсь час надійшов з військом

Святослав. Він не зважав на те, що ніби то печеніги хочуть жити з ним в дружбі — але пішов за ними і загнав їх ще даліше в степи.

А що хлопець... Коли князь довідався від своєї матері, яку прислугу хлопець зробив, то каже:

— І молоді люде можуть виконувати велику працю, коли в них є відвага й обережний розсудок. Таких нам треба!

Він взяв хлопця між своїх найблищих, виховував його і готовив на свого першого між дружинниками.

Коли ж печеніги 972 року вбили Святослава і почав княжити Володимир, хлопець той — тоді вже дорослий чоловік — був найпершим помічником і дорадником Володимира.

Треба ще додати, що він змалку був вже христіянином і тому Ользі був він відомий.

Печеніги (пацінаки) — кочовий нарід, тюрського походження, з Азії, відомі в історії від 830 року. В 10-ім віку жили в полудневих українських степах від Дону по Дунай.

На початку 11-го віку прийняли магометанську віру.

Від половини 10-го віку нападали на Україну і так до 1036 року. Тоді побили печенігів сильно торжи, отже ті подали-

ся до Дунаю і часть їх змішалася з ма-
дярами, а часть пішла на Балкан. Нині
як окремих нарід, вони не існують.

БОГ З ТОБОЮ.

Коли огорне смуток душу,
День оповиє чорна тьма,
Коли здаєсь, що все кінчиться
І місця для життя нема;

Коли насильство, люті і злоба
Разом з неправдою спряглись
І проти тебе стали тії,
Що друзями були колись;

Коли в борбі слабнуть руки,
Ти спотикаєшся тут-там...
Коли з Неправдою всі стали,
За Правдою ж стоїш ти сам;

Коли Зневіра застукоче
І скаже: Гостем нині я!
Коли Розпука відозветься:
Днесь я порадиця твоя!

Не піддавайсь покусам всім,
Держи ще кріпше чесну зброю!
З тобою Слушність — ти не сам!
Як з Богом ти, то й Бог з тобою!

П. В.

ДОБРА СЕСТРИЦЯ ГАЛЯ.

Було Галі дванадцять літ, коли померла її мати. Крім Галі залишилося ще двоє менших — Одарка та Василько.

Плакали діти за матір'ю, плакав і батько. Але доки плакати, то плакати, а там треба і перестати.

Вже Бог так дав, що люде живуть і вмирають. Коли ж хто вмере, то наш обов'язок гідно його поховати, щиро помолитися, щоби Господь прийняв його до себе, а потім споминати його в наших бесідах і молитвах. А далше — живим треба про себе дбати — тай ще розумно дбати.

Так і тут воно було.

Ранок вже був, як прокинувся малий Василько, сів, оглянувся і почав:

— Де мама? Я мами хочу.

Прокинулася також Галя та Одарка.

— Не плач — каже батько — мама прийде...

— Ні, ні — почав знов хлопець — мама не прийдуть... Я хочу мами...

Вже й Одарка почала плакати і батько не знав, як дітей зацитькати.

Але знала Галя. Вона обіймила братчика і сестричку і притулила їх до себе

та почала тихенько шепотіти їм щось до уха. Лише дещо чув батько з того шепоту.

— Не плач, я каші зварю... Будь тихо, я ляльок нароблю... Я вам „котка” заспіваю...

— А ти не вмієш — каже хлопець.

— Вмію, вмію, добре вмію! — і почала котка співати — того „котка”, що ще недавно співала їм мама. Діти слухали, втихомирювались, а там успокоїлися цілком.

— Я вставати хочу! — каже Василько.

І почала Галя взувати його в чоботи. Незручно взувала, бо де їй ще до того, але взула. А там вбрала й Одарку. Намучилася Галя нім вмила Василька, бо він не любить вмиватися, але таки вмила.

— Тату, ми хочемо їсти — почали діти, звертаючись до батька.

Батько дістав з полиці хліба, але Василько не хотів брати.

— Я каші хочу! — і почав плакати.

Тут знов Галя почала йому щось потихо казати і він затих. Вже то жіноча вдача така, що знає, як дітей зацитькувати. А як зацитькала, то дала обом по скибочці хліба, посолила і діти почали їсти.

В хаті було ще холодно і Галя знай-

шла якусь одежину і позагортала дітей — що вже й батькови це подобалося.

Треба було щось варити і батько приніс дров та розпалив в печі. А далше знайшов круп і хотів сипати в горнець, як Галя почала:

— Тату, я сама зроблю... Я знаю...

Батько глянув на Галю та:

— Куди тобі! Ти ще мала!

— Я хоч мала, а знаю! Я навчуся, а тепер як небудь... Мами нема... — і ясні сльози виступили в діточих очах, але вона не заплакала.

Почала Галя поратися коло горшків так, що й батькови дивно стало. Вона сама ще дитина. Та як придивився, то й каже собі: „Господиня з неї буде!“ — і вийшов з хати.

І менші діти мабуть дивувалися. Ще недавно вона з ними бавилася, а тепер вона їх одягає, годує, варить — зовсім як мама.

Підбіг до Галі Василько, обняв її та:

— Ти Галю звариш мені каші?

— Зварю, зварю! — і погладила хлопця по голові.

— Ти погладь мене так, як мама мене гладила.

І Галя погладила ще раз — точно так, як гладила мама.

Піліїшла й Одарка і її треба було погладити.

Пройшло трошки часу, як каша була готова і діти їли, немов забувши на хвилю за своє горе. Лише батько не їв нічого — йому не хотілося їсти.

Вже по обіді підійшов Василько до батька, взяв його за руку і каже:

— Тату!... Тату!...

— Що, дитино?

— Чи тепер Галя буде нам мамою?

— Буде буде! — відповів батько і сльози залили йому очі. І дивно йому було, що які то поважні думки бувають в малих дітей, коли приходить їм лихо переживати.

— Вона нам вже їсти зварила...

— Еге, еге! — потакнув батько — вона вам буде їсти варити, вона все вам зробить.

— Так, як мама?

— Так, синку!...

Прийшла вечера — перша вечера без матері. А по вечері...

— Галю, роззуй мене... Галю, роздягни мене... Галю, понакривай нас...

Якже Галя їх понакривала, тоді:

— Галю, розкажи нам казку так, як мала казали... Про трох сестер і калинову сопілку — додала Одарка.

І почала Галя, схилившись над дітьми:

— Жив собі дід і баба і було в них три дочці, а найменша Галя...

— Так як ти! — перехоплює хлопець.

— Еге, так! От пішли вони до ліса по ягоди. Старші сестри рвуть і їдять, а Галя в горщичок збирає, щоби татові і мамі до дому принести.

— Так, як ти — каже хлопець — ти нам вже була принесла ягід і ще принесиш..

— Цить, не перебивай! Тоді кажуть старші сестри: „Вбиймо Галю і заберімо її ягоди”, тай убили і в землю закопали. І ніхто не знав, де Галя поділася.

— А що дальше? — допитується хлопець.

— Дальше... На Галинім гробі виросла калина. І раз пастух зробив з тої калини сопілку, почав грати, а та сопілка каже:

Ой помалу вівчарику грай,
Та не врази мого серденька вкрай:
Мене сестри зарубали,
Під кушиком поховали,
Ще й ногами притоптали...

Ще дальше Галя оповідає, а дітям очі зтулюються більше і більше, і тихий сон їх оповиває.

Заснули діти і старий батько заснув. Тільки Галя ще не спить — вона ж мама для цих дітей, вона господиня в ха-

ті. Так вона не думає, але вона вже так робить. Вона так мусить робити.

Але вона ще не молилася, отже стає на коліна перед образами і починає молитися поважно і широко. Зговорила „Отче наш“, „Богородице Діво“, „Достойно єсть“ і „Під твою милость“, а тоді почала молитися так, як діточе серце їй казало:

— Господи Боже! візьми мою маму до себе, щоби там було їй добре і щоби вона нас споминала. А мені поможи, Господи, щоби я навчилася робити, що треба і щоби я була замість мами братикові і сестриці...

Якже скінчила молитву, то вдарила три поклони, а тоді підійшла до братика і сестрички, повкривала їх ще раз, а там вже і сама коло них притулилася.

За хвилину всі спали, тільки Ангел Хоронитель дивився на Галю і дивувався, що який в тім діточім тілі великий розум; яка щира душа в тої дочки, що сама ще з діточого віку не виросла. І поблагословивши її своєю ангельською рукою він сказав:

— Молитва її була дорозша, ніж дорогі перли і милійша, ніж найкрасші півіти. А праця її минулого дня дорозша над усе. Перед сходом сонця я занесу все те перед Божий Престіл і розкажу її

матері, яку добру дочку вона на своє місце полишила. Господне благословення буде з отсею дитиною ціле її життя.

Ось такою розумною та щирою дівчиною була Галя. При ній повиростали її брат і сестра, і батько не міг натішитися своєю дочкою. А що вже люде — так тії не могли нахвалитися, яка то Галя розумна, і щира, і добра. Усі дуже її любили і поважали.

ДВА АНГЕЛИ.

Є така Східна притча:

Кождий чоловік має коло себе два ангели — одного по правій другого по лівій стороні.

Коли чоловік зробить добре діло, ангел правої сторони все записує, складає і запечатує. Бо добре діло навіки добре.

Колиж чоловік зробить щось злого, то ангел лівої сторони його також записує, але не запечатує. Він жде до півночі. Коли до того часу чоловік призадумаєсь і скаже: „Господи милосердний! Я згрішив і Ти прости мені!” — то ангел витирає те, що записав. Коли ж чоловік не покається, тоді ангел злий вчинок запечатує. Ангел правої сторони заливає тоді сльозами.

ВІД СМЕРТИ НЕ ВТЕЧЕШ.

Читаємо, що колись наші Козаки Запорожці ставилися до смерти, так, як ставляться лише великі мудрці.

— Нині, чи завтра вмерти, яка тут ріжниця — казали вони — коли смерти взагалі не минеш.

Є перське оповідання про смерть такого змісту:

В садах шаха працював молодий садівник. Нараз побачив він перед собою смерть. Перестрашений втік він до палати шаха і почав благати:

— Володарю, рятуй мене! Смерть шукає мене. Прошу тебе, дай мені найшвидшого коня, а я втічу від неї далеко-далеко — аж в Іспаган.

Шах вчинив волю садівника і той відіхав. А шах вийшов до саду. І бачить він, що смерть ще стоїть на однім місці. І шах запитав:

— Чому ти явилась мому садівникови?

Тоді смерть:

— Я дуже здивувалася побачивши твого садівника тут. Бо в моїй книзі написано, що я цієї ночі маю побачити його в Іспагані.

Виходить, що найрозумніше бути завжди готовим на те, що мусить статися. Вічного Закону не обминеш. І не тільки це... Вір, що Творець Вічного Закону краще знає, як повинно бути.

ЯК СКОВОРОДА ВЧИВ МОЛОДОГО ЧОЛОВІКА.

Буваючи в Києві, Сковорода часто заходив до одної багатой родини. Його інтересував молодий син родини, дуже доброї природної вдачі, але злого виховання. Родичі дбали лише про те, щоби син не брався до ніякої поважної праці і щоби час проводив на забавах і дармованню.

Бачив і розумів це Сковорода і постановив молодого чоловіка навести на добру дорогу. Це було остільки лекше, що і молодий син любив і поважав Сковороду.

Разу одного сказав Сковорода синові:

— День гарний, то чи не добре було би нам пройтися та побалакати.

І молодий чоловік радо згодився.

Пішли вони за місто, а коли пройшли вже кількохь дороги, зупинився Сковорода поміж купами сміття, та гною. Кругом літала хмара мух, поміж сміттям грілися і втікали вужі. І каже Сковорода:

— Може б нам тут спочити...

Подивився молодий чоловік і каже:

— Якже між таким брудом нам сидіти? Аджеж онтам так гарно, чисто,

сухо і просторо, а тут самий задих такий поганий.

— Добре говориш мій сину — каже тоді Сковорода — це таке місце, як душа недбалого, байдужого, бездільного та ледачого чоловіка Душа його така, ціле його життя таке. Лише добре придивись.

Повів тоді Сковорода молодого чоловіка на поле, що позаростало терниною, осетом та всяким буряном і каже:

— Бачиш, земля тут добра і кілька чого доброго могло б тут вирости, коли б хтось приложив до неї дбалих рук, та посіяв добре зерно. А так добра земля, марнується. Таке з землею, таке з людьми! В першій місці ти видів занедбану душу, а тут видиш занедбане життя.

Задумався молодий чоловік і каже:

— Тепер я розумію і бачу людське життя, яким є і яким може бути. Це і до мене відноситься. Відтепер я буду вести своє життя інакше, ніж дотепер.

Звідси повів Сковорода свого ученика в урожайну долину. Тут і вода чиста, і колосисте збіжжя кругом; тут і гарні квітки та розкішні дерева оподалик, а в них Божі птиці виспівують. І каже Сковорода молодому чоловікові:

— Це образ твого будучого життя! Подумай — кілька праці вложили тут

людські руки, кілька було людських поважних думок і щирих бажань, та бачиш, що праця тая дармо не пропала. Вона принесла благословення не тільки для тих, що працювали, але для всіх — для тебе, для мене і для багатьох побіч нас. Такі великі овочі приносить завжди розумне і діяльне людське життя.

Коли верталися до дому, каже молодий чоловік:

— За ціле моє життя дотепер я не навчився тільки, як сьогодні. З дому я вийшов одним, а до дому вертаюсь другим чоловіком, цілком іншим. Здивуються і не пізнають мене.

ЧИ Є В СІМ ПРАВДА?

Один чоловік пішов побачити заведення для божевільних. Він дуже здивувався, коли побачив, що один сторож доглядав около пятьдесят хорих. Він підійшов до сторожа і спитав:

— Ви не боїтеся бути сам один між таким великим числом умово хорих?

— Ні, — відповів той.

— Хіба ж вони не годні зорганізуватися і силою видобутися з під вашого нагляду?

— Ні, — каже той, — дурні люде не організуються.

НЕЩАСНИЙ.

Кому Бог в груди дав серце мягеньке,
І дав вродитись в добрую годину,
Щастя, як літом сонечко тепленьке,
В життю му всяку ogrіває днину.

І світ му милий і солодка нічка,
Мисли веселі і серденько грає,
Як у діброві тихенька керничка,
Днина за днинов так йому спливає.

Лиш хто в посестру взяв тяжку недолю,
Що давить серце, як відьма кошава,
Хто вражій нужді попався в неволю,
Кому з журбами і сон і забава —

Туга до серця як гадь ся вселила,
Зідає мисли, як змія зірочки,
Груди зсушила, здоровля знорила,
Хліб му немилий, не терпить сорочки.

Хто плачем може тугу розігнати,
В куточку-тихим, чи за углом хати,
На грудях брата, чи вірного друга —
Хоч на часочок сплине з серця туга.

Лиш коли слези в грудях скаменіли
В скалу тяжкую над серцем ся збили,
Тому ні місця, ані супокою,
Нудить він світом і нудить собою.

Разів із десять денно рад бись вмерти—
Годі, тай годі!... Потіхи, ні смерти.

Маркіян Шашкевич.

ПАН КАНЬОВСЬКИЙ.

(З Народних Оповідань).

Каньовський, це польський багатий пан Потоцький. Каньовським назвали його люде тому, що він був старостою, чи що в місті Каневі ще за старої Польщі.

Був це пан буйний, що видумував всякі способи, щоби людям допечи і з них насміятися. Але тому, що Каньовський виробляв всякі чудасії і дивацтва, нераз дуже дурні і смішні, то народ складав ті дивацтва в оповідання, з яких тут маємо одно.

ГОЛКА.

Було це давно, за панщини. Жив в одному селі „ходачковий шляхтич“, Мандрихович, українець, що його батько, чи дід якось здобув титул шляхтича. Було шляхецтво, але не було до шляхецтва — мав хатину, корову, кілька овець і трошки поля — то і все.

А був в тім селі комісар, чи що, який дуже хотів, щоби люде йому низько кланялися. І хто мусів, то клонявся, але Мандрихович не хотів. „Адже ж я шля-

хтич!" — думав він. Та прийшло до того, що комісар вигнав Мандриховича з хати і забрав його поле. Лишив йому лише стару коняку.

Отже вибрався Мандрихович до Каньовського зі скаргою на комісара.

Їде він верхом старою шапою, аж надїздить повозом Каньовський. Шляхтич здалека зліз, прикляк. Спинився Каньовський, та::

— А що ти за оден?

— Та я, ясний пане — каже Мандрихович — я шляхтич, Мандрихович звуся, вірний підланий ясного пана Каньовського.

Перервав бесїду Каньовський і каже:

— Гарно, що ти шляхтич, бо і я шляхтич, але скажи мені, чи маєш ти голку?

Видивився шляхтич, та:

— Ні, не маю... А голки є в мене в дома...

Тоді Каньовський:

— От як! Шляхтич, а голки не має! А що буде, коли тобі в дорозі щось роздереться і треба зашити? Шляхтич, тай будеш в подертїм ходити? От як ти своє шляхецтво шануєш! А дивись на мене — я шляхтич над шляхтичами, пан над панами, а в мене є і голка і нитка. Ось тобі!

І показує Мандриховичеві голку з довгою ниткою. Тут прискочили слуги

Каньовського, та як почнуть Мандриховича періщити (бити). А Каньовський приговорює:

— Ось тобі, щоби не забув голки з собою брати! Шануй своє шляхецтво, як я його шаную! Тай других питай, чи мають голку, а як не мають, то бий та приговорюй: „Не я тебе бю, а бе тебе рука самого пана Каньовського, бо він так казав мені дурнів розуму вчити!”

Набив, набив і поїхав.

Невдовзі довідався Мандрихович, що Каньовський має такий звичай: цілий тиждень грішить, всякі пакости людям робить, а в суботу перебираєсь за жебрака, надягає подерті лахи, обвішуєсь жебрачими торбами і йде далеко за село до каплички гріхи відмолювати: А та капличка стояла при дорозі на краю ліса.

Надійшла субота. Прибрався Мандрихович, підголився, сів на свою шапину і їде. Недалеко каплиці заховався і жде. Та ось вже й Каньовський йде дорогою. Прийшов до каплиці, став на коліна і молиться.

Тоді й Мандрихович підійшов до каплиці, став на коліна і так молиться:

— Ох Боже! Дай здоровля нашому панови Каньовському, щоби найменше сто літ' прожив! Щоби був мудріший і милосердніший від всіх других панів. І дай Боже, щоби йому сон приснився про

те, як мене той драб комісар вигнав з хати, а моє поле собі забрав.”

Так помолився і пішов. І зайшов знов за корчі і дивиться, коли Каньовський вийде на дорогу.

От вже Каньовський вийшов — йде, ніби криває, палицею підпирається. Тоді до нього Мандрихович:

— Ти хто такий?

— Та я... я старець Божий... бідний старець... — каже Каньовський загику-ючись, бо пізнав Мандриховича.

— Еге, добре, що старець Божий — каже тоді Мандрихович — а чи маєш ти голку?

— Не маю — наче аж простогнав Каньовський.

Тоді Мандрихович:

— А ти сякий такий та ще який! От я шляхтич, а голку маю, а ти обірванець, тай голки в тебе нема?! А що, як собаки тебе обскочать тай подеруть і ті лахи, що маєш — чим тоді зашиєш?

Сказав, та як почне молотити Каньовського — бє, та приговорює:

— Не я тебе бю, але бє тебе рука самого пана Каньовського. Він то, дай йому Боже здоровля, каже таких дурнів, як ти, вчити та на розум наводити...

Набив добре, сів на коня і поїхав.

Нараз пішла чутка, що Каньовський слабий. По кількох днях є чутка, що вже

здоровий. От посилає він тоді когось по Мандриховича.

Йде Мандрихович і думає:

— Що буде то буде, а гірше смерти не буде.

Прийшов і Каньовський зараз питає:

— Так це ти Мандрихович?

— Я — каже той — я шляхтич і вірний підданий...

— Еге! Та ми десь мабуть здибалися. Де це було?

— Здибалися, коли ясний пан питав мене, чи голку маю. І я не мав...

— А тепер маєш?

— Маю! — і показує Каньовському голку.

— Добре! А чи вже вчив ти кого, щоби мав голку, як я тебе вчив?

— Вчив, ясний пане! От недавно якийсь обірванець...

— Добре, добре! Бачу, що ти дійсний шляхтич. А чи не сталася тобі яка кривда, бо мені щось таке снилося...

Тут Мандрихович все оповів. Тоді Каньовський:

— Маєш від мене дві корові, бери, два коні, йди на своє господарство і не бійся комісаря.

Подякував Мандрихович і пішов.

От він вже господарить, тай з комісаря сміється.

Аж раз приказує комісар, щоби люде їхали до ліса дрова возити. Поїхав і Мандрихович.

Комісар мав Мандриховича на увазі. Отже коли стрівся з ним в гущавині, то і каже:

— Я тебе ще навчу!

— Коли ж ви самі нічого не знаєте! — каже Мандрихович. — Скажіть мені: маєте ви голку? А ви не знаєте, що її треба мати.

— Яку голку?

— А ось таку, тай з довгою ниткою! — і показує комісареві голку. — Маєте, чи ні?! Покажіть!

Ще хотів комісар щось говорити, а тут як зачне Мандрихович його молодити. Бе тай приговорює:

— Дай Боже здоровля нашому панови Каньовському, що він каже нам, як таких дурнів вчити. Не я тебе бю, а бе тебе рука самого пана Каньовського!

Набив, кілька влізлося і забрався.

Невдовзі являється комісар в Каньовського й оповідає про пригоду з Мандриховичем, що питав про якусь голку.

— А ти мав голку? — питає Каньовський.

— Не мав, ясний пане.

— А Мандрихович мав?

— Мав. Показував.

— Отже бачиш — каже тоді Каньовський — і він колись не мав, то я його вчив, а тепер ти не маєш, то він тебе вчить. Еге! І за те, що я його навчив, він мені добре заплатив; пізніше я заплатив йому за те, що він мою науку добре переняв; а тепер ти мусиш Мандриховичеви за науку також заплатити — мусиш дати йому двіста золотих. Він варта того.

На тім ціла скарга скінчилася.

Ось такі чудасії виробляв Каньовський! Багато люде натерпілися від нього, однакож декого і щедро обдарував, коли той чимсь йому подобався.

ПОСЛУХ РОДИЧАМ.

Вмер батько, а невдовзі мати. Лишився син в великім смутку. „Сталось, так сталось” — почав потішати засмученого приятель — „але тішся, що ти був завжди послушний своїм родичам, поважав їх”... На те каже син:

— І я так думав, доки родичі жили, однакож нині бачу, кілька разів я їх не слухав, коли було треба слухати, кілька легковажив їх, кілька йшов проти їх доброї поради. Тепер все те бачу і тому жаль мій більший.

ПОДОРОЖ ЕМІГРАНТА.

Образок для приміру.

Чоловік вибирався з родиною в далеку сторону, де хотів поселитися. Їхав возом і кіньми.

Чоловік був молодий, а віз новий, отже чоловік возом не журився. Хіба йому що станеться? Тут їде по каміню, там через ями, а там старається що сил перегнати других.

Довгий час возови нічого не шкодило, однакж щораз віз ставав слабший, аж поки не почав псуватися. Треба було вдаватися до ковалів та стельмахів, платити гроші і марнувати час.

Було таке, що ті, які пізніше виїхали, але їхали вважно, далеко його випередили.

Направляючи віз, він нераз думав:

— Коби я ще раз туди їхав, то вже знав би, як воза шанувати.

З клопотами приїхав там, куди вибирався. Але не було би тих клопотів, коли б був їхав розумно.

Наука з того: Ми всі в життю є такими подорожними. Віз — наше тіло. Будемо замолоду розумно вести своє життя, то прибудемо до старости без непотрібних клопотів. Коли ж нерозумно — то в старости мусимо за те відповідати.

ДОБРА ДОЧКА.

На краю села стояла хатина бідної вдови. А в неї трое дітей — Катря вже старша, та ще ходить до школи, а двоє менших — Степан та Явдошка.

Була зима. Вдова довший час була нездорова, а тепер вже лежить, встати не може. А на дворі така заметіль, що світа Божого невидно. Вітер свище — цілі гори снігу понадувало.

Надходить сусідка слабу відвідати.

— Тай хуртовина ж — каже, ввійшовши в хату — а в вас, бачу, в хаті холодно... А як вам Петрихо? — звернулась вона до слабої.

Слаба хотіла щось сказати, та не могла.

— Мама вже від вчора дуже слабі — каже Катря — не їдять, тяжко їм говорити.

— Горячка! — сказала сусідка.

Катря обтерла фартушком сльози та питає:

— А чим би їм допомогти, може ви дядино (вуйно) знаєте?

Сусіда похитала головою:

— Та яка тут поміч — каже — послабують, тай будуть здорові. А ти не плач, та звари дітям їсти. А я зайду до

вас вечером, з Мариною і чоловіком, то посидимо. А тепер будьте здорові!

Ледво сусіда відчинила двері, як до хати подув холодний вітер. Кинулася Катря накривати матір кожухом, пообтулювала. Дальше зварила затирки і дала дітям вечеряти. А мати цілком не їла.

Поладивши все, Катря почала журитися. Що буде з матір'ю? А батька минувшого року поховали... Журиться, та не плаче, щоби меншим дітям жалю не завдавати.

І почала вона думати, ради шукати. От торік заслабла була Сенькова Олена, то привезли лікаря і поміг...

Надійшов вечір і прийшли сусіди, щоби коло слабої посидіти. Катря завітала лампу. Сусіди посідали, говорять. В хаті стало веселіше.

— А може би привезти доктора — каже знов Катря через сльози.

— Це було би добре — каже сусід — та як його привезеш! Хто в таку заметіль за ним поїде. Тай чи лікар схотів би їхати в таку погоду. Треба до завтра пождати, а тоді вже... Може на дворі втихне...

Слухає Катря та думає: „А що буде, коли і завтра ніхто не схоче поїхати. Його треба тут зараз і я мушу його тут зараз мати!” А там говорить:

— Посидьте, а я ще піду по тітку Оксану.

— Іди — кажуть — а ми будемо довго сидіти.

Поправила Катря на матері кожух, пообтулювала, накинула на себе велику мамину хустку, взяла мамині чоботи і вийшла. Постояла коло воріт, а там звернула не до тітки, але до міста. До лікаря. Чужим людям заметіль, а добрій дитині заметіль не страшна, коли треба хорій матері помогчи.

Йде вона та журиться, щоби не заблудити. Дорогу до міста знає, але ж дорога снігом завіяна. А як сильніший вітер повіє, то бідна дівчина нічого перед собою не бачить.

Вже втомилася. Сісти б та спочити, але де сядеш? Ноги болять. Можна б сісти на сніг — а що як замерзне, або сніг її засипле. Що тоді буде з мамою?

От вже й місто. Людей на вулицях не видно — хто в таку неgodу буде ходити. Нараз чує голос міського годинника — якраз десята година в ночі. А вона вийшла ледво стемніло.

Вона знала де живе лікар і пустилася туди. Бачить — в хаті світиться. Підійшла до дверей, та вже така змучена, що ледво на ногах стоїть. І руки цілком замерзають.

Застукала вона до дверей, та нараз в голові їй закрутилося і вона впала на землю.

Лікар ще не спав, читав щось і чув, що ніби хтось стукає. Але коли стукання не повторилося, він думав, що це йому причулося.

За хвилину входить сусід та:

— Якесь дівча замерзло в вас перед порогом. Я оце хотів до вас зайти і бачу...

Вибігли, взяли її до хати, а тут роздягнули і почали натирати снігом. За хвилину Катря отворила очі.

— Вона жива! — каже лікар — треба напоїти її горячим чаєм.

За хвилину Катря піднялася та:

— Мама слабі, тож ходіть — каже — я прийшла...

— А звідки ж ти дитино? — питає лікар.

— Я з Річки, а звуся Катря Лисаківна. Не знаєте?

— А звідки ж я можу тебе знати?

— Ви ж мені в школі віспу на весні щепили.

Лікар усміхнувся.

— Годі мені, Катрусю, все пам'ятати. Та як же ти сюди дісталася?

— Я прийшла по вас, бо мама дуже хорі.

— Сама прийшла, в таку хуртовину? Пішки прийшла?

— Пішки! А що було робити, коли мама дуже слабі.

За хвилину Катря пила гарячий чай, а лікар збирався в дорогу! Кіньми туди поїде.

Сусіди, що сиділи коло слабої, дивувалися, чому Катрі нема. Аджеж вже пізна ніч. Чи не заблудила, або чи не сталася яка пригода.

Нараз чують на подвір'ю дзвінки, а за хвилину Катря з лікарем входить в хату. Зараз підійшов він до слабої і почав оглядати. Катря не спускала з нього очей.

— Дуже слабі твої мама — каже лікар — але будуть жити. Тепер треба давати отсі ліки, а завтра я знов приїду і привезу, що треба.

А вже як відходив, каже:

— Ти покликала мене саме в час. Коли о заждати до завтра, то було би вже запізно. Твоя відвага вратувала матір.

Другого дня приїхав лікар знов і хорій було вже полекшало. Вже могла дещо промовити.

Минуло ще трохи часу і хора почала вже сідати, а там проходжуватися, а ще далше стала цілком здорова.

Можна уявити собі, яка рада була Катря, тай як тішилася мати, що має таку добру дитину. А в цілім селі тільки й бесіди було довгий час про те, як Катря вратувала свою матір від смерти.

Кілько разів лікар переїздив через село, то завсігди вступав до тої хати, розпитував, а то й дарунками обділяв — і Катрю і двоє других дітей. А матері було говорить:

— Добру дочку маєш, нехай її Бог в її життю благословить! Вона вратувала твоє життя!

(За В. Лебедовою).

НЕ МАВ З ЧИМ ХОВАТИСЯ.

Давний римський урядник (трибун), Юлій Друз, мав такий дім, що всі люде могли заглядати, що там робиться. Коли хтось сказав, що за 5 талантів так все полагодить, що ніхто до дому заглядати не зможе, сказав Друз:

— Я дам тобі 10 талантів, коли зробиш так, щоби люде бачили, що в моїй кожній кімнаті робиться і щоби всі знали, як мое життя виглядає.

Гідним чоловіком був Друз, тому так говорив. Він не мав перед людьми з чим ховатися.

ЧОЛОВІКА НЕ НАСИТИШ.

(З Народних Оповідань).

Був собі раз бідний чоловік, що не мав ані поля, ані нічого, тільки малесеньку хатину в селі. І жив він з того, що носив до міста жовту глину і продавав. А це було в тих часах, коли й міщани мали хати без підлоги, отже кожного тижня змашували землю в хаті жовтою глиною, щоби було гарно та свіжо. Змашували також приспи коло хати.

Раз якось іде той чоловік, несе в мішку глину, і здибає його старенький дідусь. Розбалакалися.

— А що, синочку — каже дідусь, — як тобі жиється, чи добре?

— Та що ж — каже чоловік, — за все Богу дякувати, доки я здоров та дужий.

— І нічого собі не бажаєш? — питає дідусь.

— Та що маю бажати? — От коли б мені Господь дав коника, щоби я міг возити глину до міста, то і легче було би і більше заробив би.

— Щож, проси Бога, а він дасть тобі — каже дідусь, таж пійшов своєю дорогою.

Почав чоловік молитися — так вже щиро та ревно, що й годі. Минуло кілька днів і знайшов він гроші. Копав глину і знайшов якраз тільки, що купив коня. І вже возить глину та й більше заробляє.

По якімсь часі здивує його той же дідусь та:

— Ну, синку, чи добре тобі тепер? — питає.

— Славити Бога, добре, маю коника. Тільки зле, що нема стайні. От коли б я став господарем і не потребував глини возити.

— Молися Богу, сину, Бог дасть!

Молиться чоловік і вже так йому щастить, що аж. Минуло трохи часу, а він вже і хату збудував і поля собі купив. Вже перестав глину возити.

Оре він на своїм поли, аж знов йде той же дідусь.

— Як маєшся сину — каже — бачу, що ти господар. Чи добре тобі тепер?

— Та ніби добре — каже чоловік — але не так, як я хочу.

— А чого ж тобі ще треба? — питає дідусь.

— Хотів би я бути війтом... (Війт, це щось таке, як тут мейор в місті).

— А хіба війтом бути, то таке велике щастя? — питає дідусь.

— А вжеж, що щастя. Всі тебе слу-

хають, ти всім приказуєш, нікого не боїшся, та й кождий перед тобою шапку скидає. (Тоді вийти мали багато сили і люде з ними дуже числилися).

— Проси Бога, а Бог тобі дасть...

Молиться знов той чоловік, вже тепер богач, щоби Бог дав йому вйтівство.

Не пройшло багато часу, як прийшов час нового вйта вибирати. Думає громада і сяк і так, той злий, той недобрий... І каже хтось:

— Подумайте про отсего. Він був бідний, носив мішком глину, а тепер як доробився. Значиться — розумний чоловік. Він і громадою буде добре порядкувати.

І вибрали його. Такий він рад. І громада ним вдоволена, що все він так до ладу робить. Але почала в його душі рости грішна забаганка. Більше йому Бог дає, то він ще більше забагає, як та дитина. Нема вже міри, чого йому треба, а чого ні.

Перше діявол не мав до його серця приступу, а тепер вже має щораз більше. Ходить кругом него та тільки підшіптує: „А може тобі ще оттого?; а чому не мав би ти оттого мати; не будеш щасливий, доки і це і те не дістанеться до твоїх рук...”

Здибає його знов той дідусь їа то був святий Миколай) та й питає:

— Ну, як тобі? Ти вже війтом, то же вдоволений?...

Глянув чоловік згорда на дідуся та:

— Овва! Яке мені добро бути війтом! Клопіт, а більше нічого.

— А чого ж ти ще хочеш? — питає дідусь.

— Мені треба бути царем — каже чоловік — тоді вже все буде добре. Можуть другі бути царями, то і я можу.

А в тих часах царства були малі, та-сі, що за два тижні конем обїдеш.

Отже вмер цар в тім царстві. Зібратися люде нового царя вибирати, піпов і той чоловік. Радили, радили, ніяк не виходить. Того не всі хочуть, той сам не хоче бути — ніяк не погодяться. Годі каже хтось:

— Ну, люде добрі, якось нам не йде. Та може би так зробити: накидаймо в коновку білих камінчиків, а між ними оден червоний і будемо опісля витягати. Хто червоний камінчик витягне, нехай буде царем.

Сподобалася людям така порада. Накидали камінчиків, помішали і витягають. І сталося так, що чоловік той витягнув червоний камінчик і став царем.

І вже царює. Царство обїзджає, розумно порядкує, і люде дуже вдоволені. Але чоловік почав уже ставати що-

раз більше гордим, на всіх згори дивиться, всіх має за ніщо. Як хто низько не вклониться, то він і не заговорить. Вже почали люди дивуватися, що це йому сталося.

Аж раз йде той дідусь вулицею, і кланяється тому цареві, але не так низенько, як другі. Глянув цар та:

— А чому ти, старче, не кланяєшся так, як другі? Не хочеш, чи що?

— Та старий я — каже дідусь — і ходити тяжко і кланятись тяжко.

Глянув згорда цар та:

— Ну, нехай! Тобі цей раз вибачу! А що скажеш?

— Та от рад я, славний наш царю, що ти вже вдоволений — маєш, чого душа забажає.

Махнув цар рукою.

— Е, що то варта — каже — чому я не міг би ще більшим бути?

— А чим саме? — питає дідусь.

— Я хотів би бути як не Богом, то бодай божком!

Тоді каже дідусь:

— От що я тобі скажу: Господь давав тобі все, що чоловік може мати, а тобі всего того замало. Тай ще й гордості ти набрався. Отже тепер Господь дасть тобі кару за твою гордість. Хотів ти бути божком, отже йди назад й носи глину мішком.

Сказав дідусь таке і зник. А разом з ним зникло все царство, всі маєтки і строї того чоловіка. Він обзирається, а на нім стара брудна одежа, а на плечах старий мішок з глиною.

СИРОТИНА.

Не той сиротина, кого рід не знає,
У кого хатини й худоби не має;
Не той сиротина, хто в чужії хатці,
У кого свитина вся — латка на латці.

Щоби була в його голова і руки,
Любов до народу, до волі й науки —
Він не сиротина, він родичів має:
Він дитя Народу, Народ його знає!
Він дитя громади: вона його любить,
Щиро поважає, і щиро голубить!

Хто ж всім коверзує, і не любить свого.
Хто своє лишає й липне до чужого;
Хто в красше не вірить, і вперед не
(рветься,

Байдужий про завтра, й живе, як
(живеться;

Хто праці боїться, як панська дитина —
Отой то безрідний, отой сиротина!
Йому треба плакати на себе самого,
Бо не привитає громада такого!

Олександр Кониський.

ВЧИ ЛІНИВОГО НЕ МОЛОТОМ А ГОЛОДОМ.

(За Стороженком).

Багатому чоловікови післав Бог чимало' діточок. І всі покірні, трудящі, помагають батькови й матері в роботі; тільки одна дочка — Палажкою звали --- вдалася така лінива що ви такої ще й не бачили. Тільки сидить зложивши руки. Ні води не принесе, ні корови не видоїть.

А дівка така, що здається — за двох зробить. Висока, чорнява, дуже гарна була.

Та може вона й не була би така лінива, коли б батько й мати так її не любили. Ніколи й лихого слова не скажуть, а щоби вдарити ліниву дочку, щоби бралася за роботу, то і не згадуй.

— Донечко моя — каже бувало батько — чому ти нічого не робиш? Яка з тебе господиня буде? Кому буде треба такої, як ти?

То мати зараз обороняє:

— Годі тобі, чоловіче, чому ти вчепився дитини? Як до чого прийдеться, то з неї буде гарна господиня. А тепер вона не чужий хліб їсть, а наш.

Вже Палажчині приятельки давно

повиходили заміж, а до неї ніхто старостів не засилає, хоч дуже вона гарна. Тай багата. Бо всі знають, яка вона лінива.

Дунав батько, дунав, що йому робити з лінивою дочкою тай каже:

— Коли б знайшовся такий чоловік, що привчив би її до праці, але не биттям, то я дав би йому і поля багато і коров і ще чого.

От і знайшовся такий чоловік з другого села — приїхав до Палажчиного батька і сина з собою привіз. Гарний хлопець, дівчині під пару.

— Віддай — каже — твою дочку за мого сина, а побачиш, яка буде з неї господиня.

— Добре — каже Палажчин батько — віддам, та одно: щоби ти не бив моєї дитини.

— І пальцем не доторкнись — каже чоловік.

Справили весілля і повіз свекор свою невістку до себе.

Другого дня ціла родина прокинулась і всі взялися до роботи. А Палажка не вставала. Довго переверталась, а як обридло, то встала, сіла коло вікна тай дивиться в вікно на вулицю. І дуже рада, що ніхто її до роботи не заставляє.

На обід зібралися всі до хати, по-

ставили на стіл борщ. От свекор питає:

— А хто що робив?

Всі розказують, що хто робив, а Палажка мовчить.

— А ти Палажкэ що робила? — питає.

— Нічого не робила — каже Палажка — в мене такий звичай, що я нічого не роблю.

— Коли нічого не робила, то і їсти не будеш; бо в нас такий звичай, що хто не робить, той не їсть.

Просиділа Палажка цілий день в голоді. Нема рідної матері, щоби пожалувала.

На другий день сиділа-сиділа, а як вже дуже зголодніла, то вхопила відра (путні) і принесла води. Як посідали знов обідати, каже свекор:

— Хто що робив?

— Всі робили — каже свекруха.

— А невістка?

— Вона води принесла і кашу вимішала та сала накраяла.

— То дати їй води, грудку каші і кусочок сала.

Не наїлась Палажка тою кашею. Подумала, подумала, а там поволи взялась до роботи, як усі. І вже тепер добре їй.

Минув тиждень, минув місяць, а може два і каже Палажчина мати:

— Що то діється з нашою дитиною? Може вона кулаками сльози втирає, мо-

же її товчуть і бють нещасливу... А доси й вісточки від неї нема. Хоч би ти чоловіче відвідав її.

В неділю поїхав батько до своєї дочки. І приїхав в таку пору, коли всі були в церкві, а сама Палажка була вдома.

— А що дочко, як тобі поводитьься?
— питає батько.

— Добре, тату — каже Палажка — дуже добре.

— А не бють тебе?

— Ні! Вони дуже добрі.

— Спасибіг їм! — каже старий, перехрестившись.

Сів батько на лавці і дивиться, як його дочка що робить — то води наливає, то за дровами побігла, то води принесла...

— Що то з нею сталося — думає — як вона такою стала? Колись вона і до печі не підійшла, а тепер така роботяща.

Аж вже і з церкви люде до домів вертаються. От Палажка тоді до батька:

— Тату, тату, мішайте кашу, бо тут такий звичай, що коли хто нічого не робить, то йому їсти не дадуть.

Батько став коло печі і мішає кашу.

Входить свекор і свекруха з дітьми:
— А що ти свате робиш?

— Та от працюю, щоби дали пополуднувати — каже Палажчин батько. Чув я, що в вас такий звичай, що хто не робить, тому не дають їсти.

Засміявся свекор і каже:

— Ну, ми тобі і без того дали би, бо не боїшся працювати. Я це знаю.

А вже як пополуднували і старі вийшли собі в сад поговорити питає Палажчин батько:

— Як ти свату навчив мою дочку працювати? Може бив її?

— Ні — відповідає свекор — такого не було. Я лише сказав, що хто не робить, той не повинен їсти, а більше не було нічого. А тепер сам бачив, яка роботяща.

— Та бачив!

— Отже коли бачив, то давай дочці те поле, ті коні і ті корови, що обіцяв.

Посміялися старі, а Палажчин батько каже:

— Як обіцяв, так і дам! На те ж я казав. А тебе я розумію: ти навчив мою дочку не молотом, а голодом.

СИЛА ПРОЩЕННЯ.

В тім часі, коли артист Леонардо да Вінчі малював свій славний образ „Тайна Вечеря”, він посварився з одним ар-

тистом малярем і хотів на нім в якийсь спосіб пімститися. Вкінці він попав на думку, щоби Юду на образі „Тайна Вечеря” намалювати на вигляд свого ворога і в цей спосіб знеславити його на віки.

Як задумав, так і зробив і по якімсь часі на недокінченому образі видно було Юду з обличчам згаданого артиста. Тоді да Вінчі почав малювати Ісуса Христа. Але хоч як він приготувався до цього, хоч як працював, то не міг надати обличчу Ісуса відповідного вигляду. Так минув довгий час — час безкорисної праці, час розпуки. Рівночасно з цим його гнів на його ворога почав меншати, аж вкінці він соромився сам себе, що таку кривду хотів зробити своєму братові по званню. Він отже одним махом щітки замалював обличчя Юди. З цим йому стало легко на серцю і він взявся весело до дальшої праці. В короткім часі він успів намалювати обличчя Ісуса Христа, повне любови, божества і таємничости, яке і сьогодні побуджує кожного глядача до гарного, побожного життя. Свій успіх да Вінчі опісля приписував тому, що він простив своєму братові і очистив своє серце від ненависти.

Дійсно, велика сила прощення!

КОМУ ЗАЗУЛЯ КУВАЛА.

(Народне Оповідання).

Жили два добрі сусіди, Тарас і Кузьма. Городи їх поруч, тай садок в одного і другого. А було це там в Європі, в гарнім українським селі.

Надійшла весна. Все радіє, все тішиться. І сонце по весняному гріє і пташки по весняному співають.

От в таку весняну неділю пополудни вийшов Тарас в свій садок, а Кузьма в свій. Ходять, а там і полягали на зеленій траві.

А на самій межі між обома садками росла — може й досі росте — висока верба. От на ту вербу прилетіла зазуля. Крикнула раз...

Почув Тарас, почув Кузьма і кождий з них каже:

— Зазуленько скажи мені, кілька ще літ я проживу на світі.

Зазуля мабуть почула, бо зараз почала кукати і кукнула 50 разів.

Зраділи оба сусіди і йдуть оден до другого похвалитись, що по 50 літ будуть жити.

— Кузьмо — каже Тарас — чув ти, кілька літ мені зазуля накувала?

— Та чув — каже Кузьма — але це вона мені кувала, а не тобі.

— Ні, це мені, Кузьмо.

— Ні, мені!...

І почали сперечатись. А ви знаєте, що до суперечки і до сварки не треба багато — за сухе стебло можна посваритися, а то й побитися.

Як там воно було, але вкінці кажуть:

— Підемо до отамана, нехай він нас розсудить.

Зібрав отаман громаду, зібрав раду і почали оглядати те місце, де зазуля сиділа. Так що ж — і верба якраз по середині, і зазуля сиділа на тій гильці, що над самою межою. Думали, думали і ніхто не знає, що певне сказати. Тоді каже отаман:

— Ідіть до пана сотника (до старшого), він мудра голова, то може він цю справу розбере.

Пішли вони до сотника.

От сотник вислухав найперше Кузьму і взяв в нього карбованця (український доляр). Дальше вислухав Тараса і знов взяв карбованця. Аджеж дармо він розбирати справи не буде. А тоді говорить:

— Зазуля кувала ані тобі Тарасе, ані тобі Кузьмо, але мені. Це вона кувала про ті два карбованці, що ви мені принесли. А що до того, кілька літ ви жити будете, то жийте, а побачите, хто довше проживе. Тай не сваріться, бо

сварка вік вкорочує. Отже йдіть собі з Богом!

— Бач — каже Кузьма, йдучи до дому — як пан сотник діло розібрав!

Еге, на те він сотник — каже Тарас — розумна голова! Розумна! Від наших двох голов розумніша.

— Що так, то так — додає Кузьма — а все ж таки і ми навчилися, що не треба за дурниці сперечатися.

Від того часу вже не було між ними ніяких суперечок.

МОЛИТВА В ПОГАН.

Великий атенський державний муж, Перікль (†429 перед Хр.) завсїгди молився до своїх богів, нім почав промову.

Римський визначний генерал, Корнелій Сципію (234—183 перед Хр.), перед розпочаттям кожного важного діла йшов до святині молитися.

Плятон (429—347 перед Хр.), великий грецький філософ каже: „Найважливішим вчинком гідного чоловіка при виконуванню всякої праці є, щоби він виконував її, роблячи врочисті постанови і запечатуючи їх молитвою, отже в постійній злуці з богами; хто схоче поважно свої обовязки виконувати, великі, чи малі, мусить найперше звертатись за божою допомогою.”

НЕЗВИЧАЙНЕ ЛІКАРСТВО.

Поет Голдсмит студіював також медицину, отже був і лікарем. Знаючи про його щедрість, одна убога жінка написала до Голдсмита листа і просила, щоби прислав ліків для її хорого чоловіка. Вона писала, що чоловік не має апетиту, чується дуже пригноблений і дуже ослабає.

Голдсмит зараз удався до слабого і побачив там велике убожество. Він зрозумів, що якраз воно було причиною слабости. Чоловік журився, отже і ослабав.

Відходячи Голдсмит сказав, що на такій слабости він добре розуміється і вона скоро промине, коли чоловік буде вживати того лікарства, яке за годину він чоловікови прищде.

Вернувши до дому Голдсмит вложив в скриночку якусь суму грошей, зав'язав і наверху написав: „Вживати відповідно до потреби; будь спокійний, а слабість скоро перейде”.

І зараз він післав скриночку до слабого. Як слабий почув себе, коли отворив скриночку, можна собі уявити. Від першої хвилини почув, що він вже до здоровля приходить.

СТЕПОВИЙ ГІСТЬ.

(Скорочене оповідання Марка Вовчка).

Це оповідання малює ті часи, коли ще були на Україні Козаки Запорожці, що обороняли Український Нарід перед всякими ворогами — перед Турками і Татарами, перед Поляками...

Відважні були козаки. Тай не тільки Козаки, але і Козачки. І жінки і дочки козацькі були тої самої відважної вдачі.

Самі ж козаки були двоякі — одні жили на Січи, і ті були нежонаті. Другі жили по хуторах, отже господарили — і ті були жонаті. Та коли виходила велика потреба, то і ті жонаті йшли проти ворога, або синів своїх посиляли.

Як воно тоді було, побачимо з оповідання славної нашої письменниці, Марії Марковички, що підписувалася „Марко Вовчок (1834-1907).“

Давним давно на Вкраїні стояв хутір, а в тому хуторі проживав козак Данило Чабан з жінкою та дітьми.

Хутір цей такий, що красшого не бажав би собі найбільше вимисливий чоловік. Дістався він Данилови хто знає

від як далеких прадідів та прабабок. А вже звісно, що де оселиться Українець з Українкою, там зрааз зацвите вишневий садочок коло білої хатини, запахнуть всякі квітки...

До того ж Бог умістив цей хутір між степом та лісом, між річкою та сіножаतेю, між горою і долиною.

Одного вечера зібралися гості в Данила Чабана. Вечір був тихий, гості були задумані та сумирні. В усіх були ті самі думи на серці. Вся розмова крутилася коло міста Чигирина.

(Чигирин, на Київщині, осідок Богдана Хмельницького і столиця козацької держави).

Оден з гостей, Андрій Крук, як видно було, добре знакомий був з Чигирином, отже до нього всі зверталися з запитами. А він все оповідав так подрібно, що наче б йому кождий куточок там відомий.

На дворі було темно. Коли нараз хтось постукав в хатне віконце. Стукіт був обережний, не голосний, але всі його почули. Та ось стукнуло вдруге вже голосніше.

Господар підвівся і пішов відчиняти двері. Все в хаті затихло. Чоловіки спокійно смоктали люльки.

Данило відхилив двері і спитав, хто стукає. Йому відказано, що втомлений подорожний хотів би спочити в ласкавого господаря.

— Милости просимо! — відповів Данило, і відчинивши двері запросив подорожного до хати.

І тут нараз показалася велитенська людська постать і залунало „Помагай Біг вам“. За цим схиливши низько голову і звернувши боком широкі плечі вступив до хати подорожний.

Хоч на Україні не є дивом могутня та блискуча козацька краса, та все ж не легке було би де знайти пару цьому подорожному, що увійшов до Данила Чабана. І високий ростом, і огрядний та гнучкий. Засмалене суворе лице з огняними очима, чуткість та обережність до всього, а разом вільний, безпечний спокій — від усього того всі наче здригнулися.

Господар і гості показали себе дуже примірно. Але в їхніх душах кілька мусіло бути думок...

— Звідки він прибув і куди мандрує? Скільки він виходив гір та долин, поки втомилось його міцне тіло? Знає він либонь Січ Запорозьську, бачив й цілу Україну від краю до краю...

Але ніхто не заклопотав козака, ані не зневажив себе ні лукавим, ні правди-

вим питанням. Розмовляли про це те, і певно дивувалися, де та тихомирна була нива, яку він обробляв, та на якій здобув собі великий шрам (знак від рани) від носа аж до уха.

Подорожний розговорився та почав описувати недавні битви так яскраво, що чоловіки захоплялись, а жінки скрикували.

Нараз почулося два вистріли. Всі в хаті почали наслухувати. Постріли були із степової далечини.

— І до вашого хутора долітає голосок! — промовив подорожний.

— Це чи не з чигиринського шляху — зауважив Андрій Крук.

Тут жіноцтво стало розпрощуватися з господинею, збираючись до дому. Одні вели, другі несли дітей. А за хвилю з гостей лишилися тільки Андрій Крук та Семен Ворошило.

Коли гості забралися, крім згаданих, почав подорожний наче знехотя:

— А як тепер добратися до Чигирина?

— Трудновато — відповів господар також наче знехотя.

— Тепер туди просто і ворона не пролетить — зауважив Андрій Крук.

— А чи далеко до Чигирина? — спитав ще подорожний.

— Краще б далеко — та легко, а то близько та слизько! — озвався Ворошило, а Андрій Крук уважніше поглянув на подорожного, а господар на Крука.

— Нашому братови мандрівцеві нема чого розбирати доріг — відповів подорожний — і хоч часом дорога випаде й докучненька, а береш її... Гаразд, як лучиться добрий товариш, панове!

Йому відповіли не словами, але значущими поглядами. І ті погляди сказали більше, ніж сказали би слова. Всім стало ясно, хто вони такі. Ті погляди були німою розмовою. А вже після неї каже подорожний:

— З Січи товариство уклін засилає, а мене післали послом в Чигирин.

— Мир вам вірні друзі і слуги! — відповіли йому козаки в оден голос.

— Мені треба пробратись в Чигирин — сказав січовик, трохи помовчавши.

— Всі шляхи відрізано.

— А Гунин хід?

— У них в руках.

Січовик замислився, але видно було, що це його не засмутило. Він лише почав перебирати в умі нові способи, якби осягнути задуману ціль.

— Слухайте товариші — сказав він подумавши — мені треба пробратись у Чигирин до Петра Дорошенка. Справа йде не про одну голову, а про волю

України. Як я опізнюсь у Чигирин, то...

(Петро Дорошенко (1627—1698) був Гетьманом України від 1665 до 1676, одна з найясніших постатей в Історії України. Ставив собі за головну ціль зеднати розірвані між Москвою і Польщею українські землі).

Тут січовик обернув погляд на всі боки.

Господині не було в хаті, діти спали, і січовик хотів повести річ широко, як нараз побачив, що на нього дивиться з напів освітленого кута двоє очей, що горіли співчуттям та увагою. Там була ставна постать дівчини — вона, як оперла складені рученята, витягнувши голову і встромивши очи, то заслухалась, наче застигла.

— Це моя маленька дочка — сказав господар, оглянувшись слідом за очима січовика. — Марусю, пійди-но сюди!

Маруся підійшла до батька. Блискуче світло вдарило їй просто в личко і розсипалося по всій стрункій постаті. Це була справжня дівчина-Українка, з темними оксамитними бровами, в синій запасці і червонім поясі. Густе біляве волосся заплетене в коси; на голові вінок з квіток...

— Марусю, що ти чула з нашої розмови? — запитав батько.

— Все чула — відповіла Маруся.

— А що?

Марусині очі звернулися на січовика.

— Треба в Чигирин — промовила вона — треба до пана гетьмана.

— Слухай дочко — сказав батько повагом і зтиха — про те, що ти чула, не кажи жадній живій душі. Так наче ти не чула. Розумієш?

— Розумію, тату! — відповіла Маруся.

Батько не наказував вдруге і Маруся не давала ніякої дальшої обіцянки, але про непохитну щирість дівчати не було й сумніву.

— Не треба тобі слухати наших річей, Марусю — сказав Данило — підіклик матір з саду, скажи, що брати поснули.

Маруся покірливо пішла до дверей, але в ту ж мить разом почулося на віддалі кінське тупання — ніби скакала ціла ватага кінниці, чути було на різні грубі голоси гукання, і бліде як смерть лице господині показалося в дверях.

— Скачуть верхівці... ватага — промовила вона — просто до нашої хати...

— Пропало все діло! — глухо вигукнув Данило.

Січовик став уже на рівні ноги і держав в руках шапку. Козаки стояли мов-

чки. Метушні не було найменшої, але знати було, що мисли тяжко напружені були в кожній голові і що тисячі планів і намірів перевернулося в кожного на умі.

Господиня зачинила двері знадвору в сіни і з сіней в хату і стояла, не зводячи очей з чоловіка, дожидаючи наказу та розпорядку.

Коло неї таксамо бліда і в такому ж замішанню стояла Маруся.

— Ви спіть! — сказав Данило, звертаючись до козаків. — Ти щось роби, ший! — сказав жінці. Я пішов до товариша завидна... Козаки прийшли оглянути воли, торгують у мене.

— Єсть вихід із світлиці у степ — звернувся він до січовика — йди за мною!

Все це сказано було хутко, а зараз потому виповнено сказане скорше, ніж це можна розповісти словами.

В одну мить обидва козали лежали на лавах і спали завидним сном, підклавши під голови люльки та шапки; хазяйка сиділа над роботою. Маруся також — обидві пильно потонули в мудрощі мережаних рукавів.

Данило з січовиком швидко переступили темні сіни, відчинили і зачинили за собою двері світлиці.

Тимчасом ватага пригналася і була

уже перед ганком; потім кілька чоловіків зіскочило з коней, а там нагло загроюкало в двері. І хтось грубим голосом крикнув:

— Ей, ви!... відчиняйте!

Не встигла господиня підвестися і спитати хто там, як двері мало не відскочили від одвірків від нового грюкання, і вибита шибка задзвеніла в хаті, впавши додолу з висадженою рамою. З шорсткими вусами і широкими зилицями пика зазирнула у вікно і гукнула:

— Чого не відчиняєш?

Господиня випустила з рук роботу, але все ще стояла на одному місці.

— Відчиняй! — загукало відразу кілька грізних голосів, і двері так затремтіли від ударів, що вся хата здригнулася.

Господиня відчинила двері. Ватага чужоземних салдатів вдерлася до хати і з шумом та гамором кинулася шарити по всіх кутках.

Господиня, зібравши коло себе малу дітвору, нагло розбуджену, перелякану і здивовану, стояла осторонь і байдухо дивилася на те, як весь її хатний прибір, все хазяйське добро кидали додолу, били і нищили.

Це одні. А другі присікалися з допитами до Андрія Крука, що позіхав на весь рот замість всякої відповіді і не-

мов оп'янілий хитався то на той бік, то на цей, як хитається свитка на жертці в вітряну погоду; інші штовхали попід боки Семена Ворошила, що підводився, позирав на них, вважав їх то за кума Гарасима, то за кума Явдокима, і знов падав на лаву немов підстрілений. (Так і видно було, що хто вже знає, кілька вони тої гіркої висмоктали).

— Це він! Той самий!... Ні, не він!... Ні, він!... — кричала військова ватага сперечаючись між собою, і термоячи обома козаками.

— Де господар? Подавай господаря! — кричав, як не свій, знати, старший з ватаги.

— Зранку до приятеля пішов в гості — відповіла господиня.

— В гості?... Дам я вам гості! Зрадники! Бунтівники! Що це за люде?

І він замість того, щоби показати, вдарив з усеї сили нагаєм спершу Крука, потім Ворошила, і з таким виглядом підступив до господині, що вона поступилася назад, немов перед розлюченим звірем.

— Знайомі люде — відповіла вона — прийшли воли торгувати в нас, дожидають чоловіка.

— Так, так, ваша мосць — обізвася Андрій Крук, встаючи і проганяючи буцім останні сні — ми прийшли воли торгувати і не застали хазяїна.

— Перестань версти, дурний хлопе! Хитруни! Знаємо ми вас! Пов'язати їх! — гукнув він до своїх і вони в ту ж мить накинулись на козаків, немов шуліки.

Саме в той час відчинилися двері і до хати вступив Данило.

— Хто такий? — загукав старший, накинувшись на нього.

— Та колись люде тутешнім господарем звали! — відповів Данило.

— Ей ви! Чи стоїть варта коло двора? Не дрімати! Чуєте?

— Коли тобі миле твоє життя — почав він, звертаючись до Данила — відповідай мені зараз без викрутів: де бунтівник-запорожець? Відповідай просто!... А то я тебе в попіл зітру!

Сказано це було чванливо і крикливо., Данило позирнув на доволі грубу постать перед собою і відповів спокійно:

— Не відаю ні про якого бунтівника-запорожця!

— Я хату твою в попіл оберну! Я тобі й сліду з неї не лишу. Чуєш?

— Ваша воля й ваша сила! — так само спокійно відповів Данило.

— Та він не втіче від нас! Чи варта ізза цього горячитись? — сказав другий, теж знати, офіцер.

— Що є їсти? — загукав гнівно старший, нагло і люто кидаючись на всі боки

і нюхаючи повітря. — Що? Подавай сюди! Хутко! Подавай!

І він тупотів ногами і лупив своєю шаблею об стіл.

— Жінко — промовив Данило — поспішай з вечерею!

Господиня проворно взялася готувати гостину. Очи її оббігли всю хату, всі кутки, ніби шукаючи когось, і здавалося, якась тревога промайнула на її байдужному обличі.

Вона шукала очима Марусі, і тільки тепер примітила, що дівчина непомітно зникла підчас метушні.

А Маруся спішно вислизнулася з хати, поповзла попід гілястою калиною, що аж розстелилася по землі, й опинилася в саді.

Тут вона постояла ждучи, поки перестане битися її серце. А кожна жилка в ній билася, ноги підгиналися, мислоньки роїлися і мішалися; разом же і блискучі образи літали перед очима, а з очей точилися пекучі сльози від нової, доси незнаної туги на серці, разом з якоюсь радісною надією.

За хвилину вона успокоїлася і думки взяли лад.

Нараз легенький шелест між деревами проняв її морозом. Вона припала до землі. Та все знову замовкло і всюди

кругом неї було тихо. Лише вигуки долітали з двору і тремтіли в повітрі.

Вона хотіла вже відхилити гилля, що прикривало її, як знову пронісся легенький шелест, такий самий, як і попереду, і перед нею показалась здоровенна постать січовика між двома високими черешнями.

Марусине серце затремтіло.

Постоявши тріхи, січовик рушив далі — знати, що простував над річку. А велитенська його постать здавалася велитенською тінню — так легко, так тихо, так зручно пробиралася вона поміж густими черешнями.

Не знаючи чому, Маруся пробиралася й собі слідом за січовиком, поки обое опинилися коло річки.

Річка колисалася між березами, а над нею миготіли і блескотіли зорі. До вязу, що позгинав спідне своє гилля в річку, прив'язаний був човен. А на всім лежала легенька прозора мрака.

Тут січовик спинився, обертаючи погляд на всі боки і міркуючи — як раптом почув поза собою шелест і зараз же почув дотик ніжних рученьят.

Він обернувся, як людина, якої ніщо не в силі ані здивувати, ані вразити, і побачив перед собою Марусю.

— А що, дівчино? — спитав він її та-

ним рівним голосом, ніби і в зароді не було ніякого лиха ні напасти.

Але Маруся не могла зпочатку вимовити й словечка, і тільки вхопивши січовика за руку, звертала на нього очі.

І ті очі говорили так багато, що січовик погладив її по голові.

— Можна пробратися до Чигирина!
— вимовила вкінці Маруся.

Козак хвилю мовчав і лише дивився на Марусю.

— Можна пробратися до Чигирина!
— повторила Маруся вдруге.

— Яким же робом, дівчино-порадонько? — спитав він тихо усміхаючись.

Маруся глянула певніше на запорожця і почала:

— В степу стоїть батьків віз з сіном, і воли пасуться в степу... Я все знаю, де і що... Запряжемо воли... Лягай глибоко в сіно... Я повезу сіно до Книшевого хутора... Там річка... За річкою вже чигиринська сила!

Січовик дивився в блискучі очі, на тремтячу легеньку постать, що стояла перед ним, і чув, як колотиться маленьке серденько. Він почув раптом, що його мужне, загартоване серце немов розтоплюється в грудях; щось таке з ним діялося, що опісля не міг він доладу розказати, а тільки замислювався згадуючи.

— Хто тобі таку думку подав, Марусю люба? — спитав січовик.

— Я знаю таку казку — відповіла Маруся — так дівчина від розбійників утікла.

Тихо посувався величезний віз степовим шляхом при світлі погасаючих зір. Тихо було навкруги, а два-три гукання в далечині, два-три далеких постріли ще більше давали відчувати цю тишу.

Перед Марусею розбігався краєвид на всі боки і кожний найменший згук ловило її чутке ухо. Хоч у тьмі літнього досвітку не видно було виразно її личка, але вся її постать говорила про її невсипущу пильність, про її томливу тривогу.

Аж ось почулося тупотіння кінної ватаги; праворуч показалася гурма їздців на конях, що летіла до Марусиного воза. Нараз почулося:

— Стань! Стань!

Дівчина спинила воза.

Миттю обступили її і посипались запити чужою мовою:

— Куди?... Звідки?... Чия ти?...

— З хутора — відповіла Маруся — Данила Чабана дочка. Везу сіно на хутір Гони до пана Книша.

Заспокоєні верхівці розступилися трохи і хрипливий голос мовив з досадою:

— Я ж казав, вам, що фальшива тревога, а ви полохаєтеся, як степовий птах! Ну, де ж ваші шпігуни?

— Проте ніяка біда не сталася від того, що ми проскакали півверстви убік! — відказав на це другий голос, видимо, якоїсь молодії та безжурної людини.

— Коли в голові гуляє вітер, то все не біда! — незадоволено пробурчав перший. — Хлопці, віз треба забрати!

Ватага рушила і під її вартою рушив Марусин віз.

Куди дівчина не обертала своїх очей, всюди бачила коло себе похмурі зловіщі постаті, грубі суворі обличчя; всі їхали ходою і немов відпочивали, забувши про свої справи.

Коло самого воза їхав вже немолодий верхівець.. Очи дівчини розгляділи кожную рису його ворожого лиця. Він дивився пильно на неї і, видно, думав: „Чудне отсе несильне дівча! Чудний і той, хто обібрав її за погонича, в ночі серед непевного воєнного часу!”

— У тебе дівчино є рідні батько та мати, чи ні? — спитав він несподівано Марусю: та помітивши, що вона не розуміє його мови, повторив питання по-псованою українською мовою.

— Є рідні батько й мати — відповіла Маруся. А подумавши хвилю, запитала: — А ваші батько й мати живі? Багато в вас рідні? Є у вас діти?

Видно, що такі питання розбудили в серці чоловіка любі спомини і людські почування. І чоловік став наче приязнішим.

— Так, у мене єсть дочка — промовив він, помовчавши чимало.

— Велика? — спитала Маруся.

Він усміхнувся. Мабуть в його уяві промайнув образ рідної дочки.

— В тебе завбільшки, коли не менша — відповів він замислившись.

Недалечко від шляху видно було тихе озерце, окрите ніжним ранішнім туманом; від озера праворуч пробігав м'який чорний шлях до хутора, над яким стояв прямою цівкою дим.

Це виднівся хутір пана Книша.

— Господи ти, Боже мій! Яка малеч — мовив оден з ватаги, побачивши Марусю при світлі сонця. — І їде собі байдужісько: ні пороху, ні кулі не боїться.

— Та таку дріботу ні одна куля, гадаю, не візьме — відповів другий. — Все одно, що макове зерно.

— У них дівчата не боязкі — це вже

такий народ — зауважив третій. Скажу вам, що я бачив, як підчас самої лютої битви кров хлющить, земля дріжить, і січуться, і вмирають, а вона сидить собі поміж ними та визбирує кулі своїх, наче в саду ягоди...

— Тай гине їх кілька! — сказав ще оден бесідник.

— Всі ми згинемо сьак, чи так — сказав хтось збоку. — В тім тільки річ, щоби згинуті найлучшим способом. От що!

Здалека донеслося кілька пострілів, і гук від них, немов чари, сполошив всі інші думки, всі інші почування, і ціла ватага перемінилася немов в одну істоту, що уважно нашорошила уха і готова була оборонятися.

— Це з нашого боку! Запевно це з нашого! — скрикнув молодий офіцер. — Гайда! Гайда на підмогу! Це наші бються! Вперед!

Маруся не змогла ще зміркувати до пуття, в чому річ, як вже ватага помчала як вихор, і скоро всі зникли з очей.

Віз посувався помалу вперед до Книшевого хутора. Замиготіли засіяні, але подекуди витоптані, витолочені поля. Постріли долітали все частіше і частіше. Непомітно підіймаючися на згористу мо-

гилу, через яку проходив далі шлях, Маруся побачила якісь намети і шатра, а над ними стояли звої чорного диму і вряди-годи вибухали огненні язики червоного полум'я. Часом було чути людський голос і стогін, деколи жалібне ревіння худоби, і дитячий плач...

Заїхавши на самий шпиль могили, Маруся побачила, як на долоні, бойовище. Вона побачила село в огні, дві дитячі постаті, що бігли не знаючи куди, вхопившись за руки; вона розпізнала кілька жіночих постатей, що нерухомо простягнулися серед степу; і на її очах падали люде, мчалися перелякані коні без їздців, рідшали людські ватаги, застелялася земля трупом та пораненими. Трава змочена теплою ковю, темнішала.

А просто перед нею зеленів хуторець пана Книша, і віз тихо до нього посувався все ближше і ближше.

І нікому на гадку не прийшло би, що коли оподалік творилася одна кривава історія, то цей непоказний віз, та пара звичайних волів, і та слабосила його погоничка — що все те є початком другої великої історії, може ще більшої і може такої, де правда цілком преможе неправду.

Ніхто не догадався б, що тут твориться великий геройський вчинок; що

приноситься тут велика жертва щирої української молодії душі для добра цілого свого народу.

А хутір ставав близше і близше. Вже було можна бачити в саді поодинокі дерева. У відчинених воротах побачила Маруся темно-жовтих курей, що походили по широкому двору. Коло воріт сидів величезний кудлатий собака і спокійно ждав воза. Видно, що і він бачив на своєму віку багато всякого і вже ніщо не було для нього несподіванкою.

Ще хвилина, ще друга і Маруся довезла січовика до Книшевого хутора, звідки він перебрався безпечно до Чигирина.

Ось такі то колись були наші Козаки!

Але ще славніше — на цілий широкий світ славне, що такими відважними, такими завзятими і такими розумними, були наші Козачки.

А дальше... Вісти, що приніс січовик до Чигирина, звіщали, що ось надходить козацька підмога. Минув день, чи що, і підмога наспіла. Тоді вже не було ворогам стриму — хто не впав, той утікав в перестрасі. І цілий табор (польський) дістався тоді в руки Козакам.

А тоді вже і Маруся вернулася до батьківського дому.

ПРИМІРНА ДОЧКА.

Шведський король Густав III (1746-1792) їхав раз через село і побачив дівчину коло керниці.

— Добра дівчино — каже до неї король — чи подала б ти мені води?

— Дуже радо! — каже дівчина і подала королеви води, не знаючи, що це король.

Дівчина поводитися сміло і дуже поважно, що заінтересувало короля. І він каже:

— Коли б ти перебралася до Стокгольму, я поміг би тобі знайти краще заняття, ніж тут.

Подумала дівчина і каже:

— Звідси я не заберуся.

— Чому ж ні?

— Тому, що я і тут життям вдоволе-на. Коли я тут родилася і виросла, то видно, що Господь так хотів. Тут мій талан. А крім того є ще інша справа, що мене тут тримає.

Короля це ще більше заінтересувало і він говорить:

— Інтересно мені, яка це справа. Я розумію, що це справа з людських справ, та все ж хотів би знати, яка саме. Може готовишся тут вийти замож...

На те дівчина:

— Ні! Тою справою є моя мати. Вона вже кілька літ слаба і я мушу про нею дбати. Крім мене вона не має нікого, тай ніхто так її не доглянув би, як я.

— Де ж ви живете?

Живемо ось там! — і дівчина показала убогу стару хатину.

— Добра ти дочка! — каже король — та хочу я ще побачити твою матір. І пішов за дівчиною.

Мати лежала на постелі, коли король увійшов. Убожество було кругом.

— Бачу я — каже він матері — що життя ваше дуже важке.

Жінка глянула та:

— Важке, але не найгірше. Велику ласку післав мені Господь, коли дав мені добру дочку. Вона радість моя. Ніхто на світі не подбав би про мене так, як вона. Я завсігди Господа молю, щоби винагородив її щедро за її доброту.

Дуже зворушило це Густава. Він виняв калитку з грішми і передаючи її дочці, сказав:

— Це тобі від мене. Дбай про матір дальше, як дбаєш. Твоя праця вартніша тут, ніж ти працювала би на королівським дворі. Я тебе за твою дбалість для матері поважаю і Бог таких благословить. Ти дбай, а я тобі поможу — шведський король тобі допоможе.

Вернувши до дому король призначив

для матері пенсію, з тою постановою, що після матеріної смерті пенсію має діставати дочка.

— Така дочка — сказав він — заслужила собі на ласку в Бога і людей.

ВИТРЕВАЛІСТЬ В ПРАЦІ.

Славний воєвник, Тамерлян (1336—1405) оповідав про таку подію зі свого життя:

Одного разу схоронився він перед ворогами в звалищах будинку. Сидячи там побачив він, як муравель тягне в гору більше зерно, ніж він самий, однак за кожним разом зерно висмикнеться і впаде на землю.

Шістьдесят і дев'ять разів муравель зерно ніс і шістьдесят дев'ять разів воно назад скочувалося. Аж за сімдесятим разом муравель виніс зерно там, де хотів.

„Така витревалість муравля навчила мене дуже багато — закінчував оповідання Тамерлян — і тою наукою я ціле моє життя послугувався.”

І Соломон говорить в своїх Приповістках: „Лінивче, йди до муравля і придивись його праці і будь від нього мудрійшим”.

М О Л И Т В А.

Тебе ми ,Боже, прогнівили
І обернулися в юрбу,
Що віддає свої всі сили
На братовбивчу боротьбу.

Де наші ділись ідеали,
Що душу гріли нам колись?...
Ми всі — мов лютії шакали,
Що кровю жертви напились.

Злоби і помсти вірні діти —
Ми розгубили благодать...
Тому не вмієм ми любити,
Братам не вміємо прощати.

Бракує сили нам ідеї,
Бракує сили поривань...
Мов ті бездушні фарисеї, —
Живем без віри, без змагань.

Пошли ж нам, Боже, правди світло.
Звільни нам шлях від перепон —
Щоб чисте в нас чуття розквітло,
Щоб Твій ми справили закон.

Пошли нам з благости Твої
Для наших душ цілющий лік —
Щоб сяйво творчої ідеї
Не згасло нам во віки вік.

Б. Лисянський.

ВЕЛИКИЙ ПРАЗНИК.

Багато було славних образів по всій Україні, а вже найславніший був образ Божої Матері в Почаїві.

І тут вам історія...

Стояло побіч ліса невеличке село, всего сімдесять хатів. І церковця була посеред села — невеличка, присвячена Діві Марії Почаївській.

Священиком був тут старенький пан-отець Дмитро. Тільки він з жінкою. Дітей було двоє, та молодими повмирали. То бувало каже отець Дмитро:

— Покликав Господь мої діти до себе, але не zostавив мене без дітей... От кілька дітей в селі, то треба мені про них дбати...

То вже справді дбав отець Дмитро про всіх дітей дуже щиро. Вони до нього сходяться, а він вчить їх читати (а школи там не було), і співати, і всякі історії оповідає та на добру дорогу наставляє.

А жив в тому селі селянин, Пилип Граб — він з жінкою та два їх хлопці і дві дівчинці.

Але журба була в тім домі, бо найстарший 12-літний хлопець, Івась, вже три роки на ноги не встає. Вдарив його

кінь і від того часу хлопець став калікою. Сидіти може, але ногами не ворухить. А хлопець гарний. Тільки що навчився в священника гарно читати, як така нещасна пригода сталася.

На Великдень обдарував панотець всіх дітей коло церкви, а до каліки Івася поніс дарунок до дому. Аджеж про нього треба ще більше дбати, ніж про здорових.

Дарунком для Івася була книжка. А в ній оповідання про святих та про інших добрих і розумних людей, а вже окреме про те, як Почаївська Діва Марія помагала тим, що з щирою молитвою до неї вдавалися.

Тішився Івась книжкою; тішився і тим, що самий священник відвідав його з дарунком в такий Святий День. Дуже тішився!

Читає Івась тую книжку і думає:

— Коли Діва Марія другим помагала, то вона і мені допоможе. Тільки треба в щирій молитві до неї звертатися і про свою журбу її оповідати.

І вже так він щиро молиться та надієсь, що Діва Марія йому допоможе.

Стало тепер легше жити Івасеві. Читає, молиться, та вірить, що Діва Марія

відвідає його так, як відвідав отець Дмитро на Великдень.

Минула весна, прийшло літо, прийшли жнива, а Івась все надіється.

Храмовий празник був в тому селі 8-го вересня (церковного), бо цей день посвячений Почаївській Богородиці. І такий празник надходив тепер.

Івась вижидав нетерпеливо того празника — але чому? Він же до церкви не піде. Може тому, що з церкви зайдуть гості з другого села, рідня батькова та материна, і він їх побачить. І тому він рад. Але найважніше в нього було те, що це день присвячений тій Почаївській Богородиці, яку він вважає своєю Небесною Покровителькою.

Днина була гарна. Всі домашні раненько забралися до церкви, полишаючи Івася самого. І сумно йому...

Почитав він свою книжку, помолився, і на сон йому зібралося — він заснув.

І сниться йому, що він лежить, як нараз отвираються двері і до хати входить Діва Марія Почаївська — така, як він бачив її на образі, і каже вона:

— Твої ширі молитви вислухані і це я принесла тобі здоровля. Вставай!

Івас почав вставати, і вже він йде, щоби подякувати... як нараз пробудився.

Але сон був такий незвичайний, що Івась не міг зрозуміти, чи це був сон, чи дійсність. Йому навіть тепер здавалося, що ось Мати Божа виходила з хати і двері за собою зачиняла. Не надумуючися він зірвався і вибіг на двір, щоби ще раз побачити дорогу Гостю. Але там не було нікого.

Доперва тепер він зрозумів, що він ходить і що ноги його здорові. Але може це лише сон? — запитав він себе. Та ні! ні! І він здивований та радий, накинувши на себе якусь одежину, біжить до церкви. А тут ледви станув на поріг, як крикнув: „Мамо, я вже здоровий!” — і побіг до образу Богородиці. Але не молився; він всі молитви позабував. Він лише стояв і плакав. І це була найбільша молитва, яку може людська душа висловити.

Цей день був великим празником для всіх. Ціла громада дивувалася тому, що сталося. Отець Дмитро окремо звеличав Діву Марію в проповіді. Раділи родичі Івасеві, та вже найбільше радів самий Івась.

Були гості в усіх хатах села, та тільки й бесіди було, що про чудесну поміч

Діви Марії. Це був день Великого Празника для всіх. І він лишився найсвятішим днем в дальшому Івасевому життю.

Багато чудесних випадків знає наша Історія. От письменник Григорій Квітка Основяненко малим був сліпим і прозрів в церкві перед образом Богородиці. Перед образом Богородиці прозрів Пилип Козинський, брат Анни Гойської, в якій домі був образ Почаївської Богородиці, звідки перенесено той образ до Почаїва 1597 року. Багато-багато інших випадків позаписувано, а кілька і не записано...

ЗВЕРХНА КРАСА.

Греки вимагали, щоби гарна річ була гарною не лише зверху, але і в середині. Скринка, що прикрашена зверху, повинна мати такі самі прикраси і в середині — тоді вона є вартною річєю.

Та кілька людей вдовольняються лише зверхною красою. Прикрашують голову зверху, а не дбають про те, що є в голові. Чіпляють на груди блискучі брошки, але байдуже їм, яке серце під тими прикрасами. Це те, що прикрасити зверху хату, а в середині буде вона брудна і непозамітана.

ВАРТІСТЬ ЖИТТЯ.

В історії мореплавства оповідаєсь про такий випадок:

Посеред моря корабель зачепив дном до підводних скал і вода почала напливати до його середини. Спочатку здавалося, що великої небезпеки нема. Ратункових човнів було мало. Між подорожними була жінка, що не хотіла сідати в човен. Вона хотіла показати відвагу, вірячи, що корабель не потоне.

Та коли човни відплили від корабля яких сто кроків, корабель почав скоро потапати під воду. Тоді відважна жінка крикнула до тих, що в човнах:

— Дам всі гроші, які маю з собою, даю сто тисяч грошей, коли візьмете мене з собою!

Так люде, поки їх життя не загрожене, цілком не думають про вартість життя. Не тішаться ним. Не дбають про нього. А зате за багато думають про річи, без яких життя може бути цілком здорове і щасливе. І ще не те... Буває, що чоловік напружує всі сили, щоби здобути те, що загрожує його життю. Що може вкоротити його життя.

Така людська короткозорість!

ПОКАРАНИЙ РОЗБІЙНИК.

Було це в давних часах, коли то в пустинях жили праведні пустинники. Постили вони та молилися за себе, а ще більше за всіх людей, щоби Господь захищав їх від всего злого.

А в вільнім часі виплітали кошики, плели мати, та ще дещо інше виробляли, а потім продавали і грішми бідним людям помагали.

Отже в дрімучому лісі жив такий старенький праведний пустинник.

Одного дня приходить до нього розбійник, з великою, грубою палицею в руці, і каже:

— Я великий грішник, я розбійник. Багато літ я жив в гріхах, багато людей повбивав, а тепер хочу покаятися. Висповідай мене, святий старче!

І відповів йому пустинник:

— Не можу я тебе сповідати, бо я не священик, а звичайний чоловік.

На те розбійник.

— Ні, старче! Коли ти тут живеш і Богу служиш, то ти в мене священик. Твоє слово буде для моєї душі священиче слово. Висповідай мене, поможи мені стати добрим чоловіком.

Ще не хотів старець сповідати і тоді каже розбійник:

— Коли не висповідаш, так вбю тебе. А мій гріх буде твоїм гріхом.

І почав тоді старець сповідати розбійника.

Все розбійник оповів пустинникови. Де він родився, як ріс, як попав між злих людей, а ті потягнули його за собою — все оповів. А тоді каже:

— Скажи мені старче Божий, як я можу спокутувати свої великі гріхи.

Не знав старець, що сказати і говорить:

— Прийди за три дні, бо хочу я, щоб Господь об'явив мені, що маю тобі сказати.

Пішов розбійник до ліса і за три дні вернувся.

— Чи знаєш Божий чоловіче, яка має бути моя покута? — питає.

— Знаю — каже пустинник, і повів його далеко та каже: — Встроми свою палицю в землю і носи ротом воду з ріки та поливай. Коли вона почне рости, тоді Бог гріхи твої простить.

Пройшло від того дня багато літ.

Захотілося раз пустинникови піти в далекий кут своєї околиці. Як зайшов в ту сторону, де розійшовся з розбійником, почув гарний запах грушок. І думає:

— Де тут грушки взялися? Ану пошукаю!

Пішов дальше, а там висока груша, а на ній грушок більше, ніж листя. Та й які гарні! А під грушею сидить чоловік з довгою до колін бородою, відпочиває. Це був давній розбійник.

Підійшов до нього пустинник і каже:

— Поблагослови мене праведний старче.

Коли той благословив пустинника, дві найкращі грушці впали просто в руки обом старцям. Це був знак, що оба вони були праведними перед Богом.

ХТОСЬ СТАВ НОГОЮ.

Запитав хтось дитину:

— Чому одні дерева прості, а другі криві?

Подумала дитина і каже:

— Хтось мусів на них ногою стати, коли вони були малими.

Таке і з людьми. Коли бачимо, що хтось з молодих, чи зі старших не такий, як треба, то і тут причина та сама: Хтось мусів на них ногою стати, коли вони були малі, хтось скривив, хтось покалічив, не подбав, не повів куди треба, не навчив, як треба, доброго приміру не показав.

Хтось не дав того, що звемо добрим вихованням.

РОЗБИШАКИ, А ТОРКВАТО ТАССО.

Раз Торквато Тассо (1544—1595), великий італійський поет, попався в руки банді розбишак, яких тоді всюди було багато. Коли ж розбишаки довідалися, що це той, який написав великої вартости поему „Освободжений Єрусалим“, то повели його до свого провідника і той прийняв Тасса з великими почестями. Він казав віддати Тассови все, що від нього забрали, дав йому від себе дарунки і самий, в супроводі охоронної сторожі вивів його в безпечне місце.

Отже навіть розбишаки розуміли вартість великого чоловіка і дали йому від себе все, що лише могли дати.

ЩЕ ХТОСЬ ЧУЄ.

Каже візник до подорожного:

— Бачите, отой кінь знає, коли я йому клену.

На те подорожний:

— Це знає не тільки кінь...

— А хто ще знає? — допитуєсь візник.

— Бог на небі знає!

І візник задумався. Бо йому ніколи і на гадку не приходило, що Бог чує його проклін.

ЯК ЛИХО НА ДОБРО ВИХОДИТЬ.

(Легенда).

Тепер зоно казка, а колись була правда.

Тоді Христос ходив по світі з учениками і раз серед поля захопила їх ніч. З одного боку сосновий ліс, з другого степ. Аж бачать — серед ліса світло. Підійшли — хатинка.

— Стук, стук! — застукали до дверей.

— Прошу! — почулося — входіть з Богом!

Хата убога-убога. Правда, є святі образи зіллям пообтикувані, але кругом убожество. Тай як посеред такого степу бідній вдові розбогатіти. Далеко ж від людей. А й дітей було в неї кілько-ро.

Та це не всі. Бо вже двох синів дала між людей на роботу. Тай дочка пішла в найми. А двоє дітей ще коло неї.

— Чи не можна б нам тут переночувати? — кажуть подорожні — бо дуже ми втомилися. Тай надворі стає погано...

— А вжеж, що можна — каже вдова без надуми — як подорожних не прийняти! Але що я... Мсже ви голодні, от що!...

— Та ми можемо і без вечері — кажуть апостоли — нам коби спочити.

— Ні, так не можна — говорить вдова — та пождіть... може я хоч щобудь прилагоджу.

І кинулась сюди туди та за хвилину поставила чогось там і просить:

— Хоч якбудь вас погостюю, бо що більше я можу зробити. Убожество в нас. Тільки всего, що коровка в нас є, то все ж є бодай для дітей, а коли б не було, то хоч збирай отту мізерію тай іди куди очі несуть. Отта коровка нас тут тримає.

Поки подорожні їли, вдова почала готувати їм постіль. Внесла вязочку сіна, розстелила на землі, накрила, чим мала, і вже воно красше, ніж ночувати на дворі.

Скінчили подорожні вечеряти, помолились і зараз полягали. За хвилю всі спали твердим сном.

Лише вдові не спиться. Правда, вона почала була дрімати, а даліше думки її розбудили. І думає вона про дітей, яких вдома нема — звичайно мати.

— Як то син мій там живе... Чи має він, що потрібне. А може, крий Господи, з ледарями тай сам ледарем стане, розволочиться. А він тут був такий поважний хлопець. Коли б я там була, я держала б його в руках, а так що я зроблю...

То знов про дочку думає:

— Пішла з дому і вже як прибралася. Та чи справді вона на ту одержу вже заробила, чи може... Ох молоді! Їх ще всюди поведеш, як кота за стеблом. Піде з під материнського нагляду і давай манівцями блукати, самопас ходить. Здається молодому, що він завжди таким буде. Еге! А мине трошки часу, він оглянувся, а він не той що був. Тай зайшов, куди не треба...

Так гадками та думками до досвідку пролежала.

Ще дня не було, як вдова встала і думає:

— Може подорожні почнуть невдовзі в дорогу збиратися, то не можна їм голодних з хати випускати.

Доїть вона корову і дивно їй, що де того молока тільки набирається. Ї четверо більше надоїла, як звичайно, і може в пятеро.

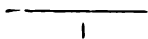
Нагодувала вона подорожних, тай собі кілька ще молока залишилося.

При відході кажуть апостоли:

— Накормили ви нас, переночували, отже треба би вам хоч щобуть дати...

Замахала вдова обома руками та:

— Що це ви, люде добрі! Хіба ж так можна? Ви йдіть з Богом, а мені від вас нічого брати. Я рада, що вам хоч трошки допомогла...

Пішов Христос з Апостолами в дальшу дорогу і говорять між собою, що які то добрі люде є на світі. Лише що убогі. І питають Апостоли Христа:

— Господи, чи не можна би тій вдові допомогти, щоби їй красше жилося. Вона ж така праведна жінка.

На те Христос:

— Прийде час, що вона дістане нагороду за свою праведність.

Ще Христос говорив, як прибігає вовк, а голодний-голодний, та:

— Господи, дуже їсти хочу, поможи!

Подумав Христос і каже:

— Онтам на степу пасеться червона корова, йди і зїдж її.

Пішов вовк, а апостоли почали шептати між собою, що це ж корова тої

праведної вдови. І порадилися, що поки вовк добіжить, треба ту корову на чорну перемінити. А вони вже мали силу таке зробити.

Йдуть далше, аж знов здоганяє їх вовк та:

— Їсти хочу. А там нема червоної корови, але є чорна.

— То зїдж чорну — каже Христос.

Побіг вовк, а апостоли тихцем перемінили ту корову на перісту.

— Ще далеко не ввійшли, як знов здоганяє вовк, та:

— Господи, нема там чорної корови, але є періста. Що я маю їсти?

— Їдж, яка є — каже Христос.

Пішов вовк і вже апостоли були певні, що вловиної корови нема і вдова лишилася без нічого. Йдуть і не говорять бо про що говорити.

Сонце піднеслося і почало печи. От тепер би холодної води напитися! Але де та вода в степу буде.

Ще йдуть, аж на боці гайок. Там і вода мусить бути. І пішли всі крім Христа. За хвилю вертаються.

— А що, напилися? — питає Христос.

— Ні — кажуть — там у воді повно

всякого гадя, тай вода якась червона, кровава.

Идуть дадше. Знов гайочок недалечко дороги. Мабуть тут є вода. І пішли вони туди.

Коли аж за довгу хвилю вернулися апостоли, питає Христос:

— А що, напилися?

— Напилися, Господи. Тай яка там ладна вода! Пеш і ще хочеш. Тай кругом керниці кілько квіток, кілько барвінку! Дуже гарно! Не так, як там ми бачили.

Тоді Христос:

— Ті гади, що там були, то душі поганих людей. Тих, що про Бога не памятають, що другим не допоможуть, а тільки про себе одних дбають. Знов же квітки, що ви тут бачили, то душі тих лобних людей, що на Божий Закон зважали і на кождім кроці добро робили та праведно жили.

Подумали апостоли і наймолодший з них, Іван, каже:

— Так Господи... Тільки ж як це, що вовк зів корову оттої праведної вдови...

Христос не сказав нічого, але прислонив очи рукою і почав вдивлятися в

далечінь. За ним й апостоли почали дивитися. Знак, що там щось важне мусить бути.

Звертаєсь тоді Христос до них та:

— Чи бачите там щось?

— Бачимо. Це вдова йде. Видно, що з дітьми в світ за очі вибирається. Нещасна!

Тут звернув Христос очі в другу сторону і знов дивиться в далечінь. Почали й апостоли туди дивитися.

— Чи бачите там щось?

— Бачимо, Господи. Це та сама вдова разом з усіми своїми дітьми вже в кращій хаті, ніж та, яку ми бачили, коли в неї ночували.

Тоді каже Христос:

— Ось вам і наука! Не знаєте ви Господніх доріг. Ваші очі бачать лише близеньке і тимчасове. А що завтра з нинішнього виросте, про те ви не думаете. Як не думаете, куди потече вода, коли на жерело дивитесь. Гляньте на ту вдову... Ви казали, що їй належить нагорода за її щирість, і я так думав. Тільки ж ви не бачили справи так, як я бачив. Коли б голодний вовк не зїв її корови, вона і дальше жила би в своїй убогій хаті і бідувала би та нарікала би. Але то ще не все — бо її

діти порозходились би по світі і ледащими поставали би. Подумайте — яке це велике горе на ціле життя було би для такої щирої матері!

— А справді, що велике горе! — кажуть тепер апостоли — Ти Господи це краще знаєш, ніж ми. Може і добре, що сталося, як сталося.

Тоді ще Христос:

— Отже вам наука, щоби ви в кожній справі даліше дивилися, в будучину зором сягали. З кожного лиха може вирости щось добре. Бо те, що людям лихом здається, може бути здоровим зерном, з якого виросте дерево великого щастя для людей. Беріть ви вдову тую... Нині вона журиться, але її жде красша доля. Вона позбирає всіх дітей кругом себе і всі вони разом працюючи, розведуть гарне господарство, де буде більше коров, де буде багато всякого добра...

Слухали апостоли Христових слів і вже нічого в голос не казали. Лише поміж собою шепотом повторяли:

— Не знаємо ми того, що він знає!

КАМЕНЯР ЕВЛОГІЙ.

(За Іваном Франком).

Було це в перших віках християнства. Надходив вечір. Рікою Нілем, в Єгипті, плів з Олександрії великий човен, а на нім крім гребців (що веслами гребуть і порушують човен вперед) — були два ченці (чернці, монахи) з Теваїди: 80-літний старець Данило, сухий, але випростований, з виразом спокою, який дає праведна старість, та його ученик, чоловік молодий, з чорними очима і виразом сильної волі.

В інших часах цей молодий чоловік був би може славним лицарем, або страшним розбійником, але тепер він пішов до Теваїди спасати душу.

Сонце вже схилялося до краю землі, як човен наблизився до місця, від якого далше розложилось невеличке єгипетське село. Побіч розвалищ старих храмів (церков) і палат, було видно невеличкі хатки, а ближше берега росла громадка дерев.

Старець Данило довго дивився на село, ніби шукав чогось, а вкінці сказав до керманича:

— Сюди кермуй, до тих дерев! Там переночуємо.

Керманич послухав старця і за хвилю човен вже був прив'язаний до дерева. І тепер старець при допомозі ученика вийшов на берег.

— Тут переночуємо — сказав старець, озираючись довкола.

— Як тут? На березі? На пустому майдані? — допитувався ученик.

— Так, тут — спокійно відповів старець.

— Алеж тут холодно... Звір може надійти...

— Нічого, сину! Тут переночуємо.

— А може би піти між руїни храму. Там вигідніше і безпечно.

— Ні, сину, перебудемо тут.

— Але як це? Спати на майдані, як жебраки, або волоцюги...

— Нічого, сину! Переспимо!

Та молодий чоловік не хотів з тим годитися і став оподалік старця. З великої досади він аж заплакав та сказав до себе:

— Краще б не жити, ніж так поневірятися!

Та в тій хвилі показалося світло, що миготіло, як блідий огник, і від села до них наближалося. Обидва ченці звернули на світло очі.

За довшу хвилю світло було вже недалеко, і ченці побачили старезного діда, що з кількома людьми ішов понад

берегом Нілю. Дехто з людей мав в руці палаючі смолоскипи.

Здивувався молодий ученик, коли незнакомий старець підійшов до Данила, впав перед ним на коліна і просив благословення. Якже Данило його поблагословив, той поважно поцілував ноги і руки Данила і почав просити його, щоби з своїм учеником зайшов до його убогої хати на вечерю і спочинок.

— Підемо! — сказав Данило і всі подалися до села. По дорозі дідусь ще запросив до себе кількох беззахистних жебраків.

Хата була убога, але привітна. І старець пообмивав своїм гостям теплою водою ноги і поставив перед ними невибагливу, але смачну вечеру. Сам їв мало, а більше припрошував гостей. Якже вечера скінчилася, він позбирав всі недоїдки і виніс псам, що вже чекали перед його хатою. Видно, що і їх він приймав, як гостей.

Дальше дбайливо постелив своїм гостям і поукладав їх до сну.

Тільки старець Данило не лягав спати. Він пішов з господарем дому до другої кімнати і там велася довга балачка. Данилів ученик чув, як Данило про щось довго розповідав, як господар скрикував зачудований. Але вкінці ученика переміг сон і він не міг чути, що дальше було.

Раненько Данило збудив ученика. Господар прощаючись з Данилом, цілував його руки; він по батьківськи поцілував також ученика.

Коли човен був вже далеко від села, ученик починав кілька разів зводити бесіду на незнаного йому старця, однакж Данило на кожне питання відповідав дуже коротко і ніби нерадо.

— Певно не хоче говорити при чужих людях — подумав собі ученик — та вже поговоримо, коли прибудемо до Теваїди.

От вже і Теваїда і Данило з учеником прибули до своїх скитів (окремих чернечих домівок). І тут ученик почав одного дня розпитувати Донила про дивного старця.

— Ні, сину, не можу я про нього говорити — сказав Данило і на тім бесіда скінчилася.

Цікавість і досада так опанувала ученика, що він одного дня не заходив до Данила ані ранком, ані в полудне, і не приносив йому ані поживи, ані води. Вже вечеріло, коли Данило сам прийшов до ученика.

— Що сталося, сину? — запитав він спокійно — чи забув ти батька свого? І не приніс йому хліба.

— Нема в мене батька — відповів понуро ученик. — Батько любить сина і вірить йому, а ти не хочеш мені сказати,

що це був за чоловік і про що ви оба розмовляли.

Нічого Данило не відповів і хотів відійти, коли ученик з плачем кинувся до ніг Данила і говорив:

— Ні, не пушу тебе отче, поки не скажеш мені всього. Скажи мені, хто це той старець і про що говорили ви тої ночі.

Бачучи таку силу волі, Данило сказав ласкаво:

— Добре, сину! Скажу, але найперше дай мені щось попоїсти, бо голод не дозволить мені скінчити оповідання.

Попоївши Данило почав:

— Нерозсудний ти і нетерпеливий, сину! Не ввієш панувати над собою, а це головна перешкода до праведного життя. Ти показав свою впертість там на березі ріки і тому я не хотів оповісти тобі цієї історії. Але й тепер мусиш дати тверде слово, що доки я живу, ти не виявиш нікому того, що почуєш.

Коли ученик врочисто прирік все держати в тайні, почав Данило оповідати:

— Дід той, в якого ми ночували, зветься Евлогій. Старий він дуже, значно старший від мене. А по ремеслу він каменяр. Я довідався про нього якраз

тому сорок літ. Я був тоді пустинником і займався виплітанням кошиків.

— Було таке, що я пустився до міста продавати свої вироби і зупинився в тому селі, щоби переночувати під деревами. Там знайшов мене Евлогій, взяв до себе — точно все було так, як ось недавно. Коли ж я висловив зачудовання, що він так може робити, він сказав:

„Від молодих літ веду таке життя. Цілий день працюю при каменярстві не ївши нічого. А за гроші, що зароблю, купую хліба, та ще дечого, що вистане і мені, і гостям, і голодним собакам. Що нині зароблю, все видаю на добре діло, а завтра Господь знов дає мені силу до дальшої праці.”

— Можеш подумати сину, як зворушило мене оповідання того праведного каменяра. І я завдав собі піст і молитву, та благав Бога, щоби дав тому чоловікові велике майно, а тоді він ще більше добра зробить. І я дав собі заповіт, що не доторкнуса поживи, доки Господь не почує моєї молитви.

— Так постив я три тижні і четвертого половину. Я лежав вже мов мертвий посеред келії. Та ось мені привиділося, що ввійшов до мене поважний чоловік і питає:

„Що тобі отче Даниле?

„Я поклав собі не доторкнутися поживи — відповів я йому — доки Бог не

вислухає моєї просьби і не поблагословить каменяра Евлогія великими достатками, щоби він міг робити більше добра, ніж тепер.”

„А хіба ж не добре те, що він робить? — запитав мене чоловік.

„Добре — відповів я — але того мало. Коли б він мав великі достатки, то простягнув би свою руку на всіх бідних в краю, і тоді тисячі благословити будуть Бога за поміч, яку вони дістали.

„Добре — мовив мій співбесідник — я дам йому великі достатки, коли дасиш за поруку, що його душа не стратить своєї праведности від великого багатства.

„О, того я певний! — скрикнув я — бо в нього душа чиста, як золото.

— Тут все змінилося. Мені здалося, що я лежу на широкій площі. Кругом стоять ряди вояків. На середині лежить блискучий камінь, як сонце, а на нім дитина зі знайомим мені лицем. Праворуч же стоїть Евлогій. І посилає до мене дитина вояка з запитом:

„Чи даєш за поруку за Евлогія?

„Так — відповів я — так Господи, тільки дай йому великі достатки.

— Тоді два вояки поклали Евлогія горілиць, отворили груди і почали сипати в них золото. Висипали одну купу, другу, третю і все те вмістилося в його

грудях. Мене обняв тоді страх і я прокинувся.

Минуло два місяці. Одної неділі молився я до вечера, а там знеможений заснув. А в сні побачив я ту саму площу, той ясний камінь і ту дитину, що на ньому колись сиділа.

— Але де ж Евлогій? міркував я собі.

Нараз бачу, а два чорні мурина тягнуть Евлогія в пропасть. А дитина, що на камені, кличе за ним: Евлогіє! Евлогіє!...

Мене проняв переляк і я прокинувся.

І почав я думати: що сталося з Евлогієм? Може справді він зійшов з правої дороги, або яке лихо з ним сталося.

Невдовзі зібрав я кошики, що мав на продаж, повіз до Олександрії, продав, а вертаючи вступив до того села, де жив Евлогій.

Ждав я довго на Евлогія на березі ріки, але його не було. Пішов тоді до села, підійшов до його хати, але вона була пуста. Почав я тоді розпитувати в сусідів й одна сусідка почала мені оповідати:

— О, це був добрий чоловік! Всім помагав. За те дав йому Бог щастя — він викопав великі гроші, пішов звідси і тепер живе в Константинополі. Кажуть, що навіть самому імператорови (цареві) позичає грошей. Величезним

паном зробився. Живе в великій палаті і таки так називають її єгипетською палатою.”

„А чи хто з вашого села бував там в нього від того часу?” — запитав я, хоча чогось більшого довідатися.

„Бували деякі — відповіла жінка — та не те вже, що було. Колись помагав, а тепер не той став. Не тільки, що не поміг, але і до себе не допустив. Згордів дуже. А шкода! Добрий був чоловік!”

— Почувши це, я задеревів зі страху. Та зараз з'явилась в мене думка: Мушу ратувати Евлогія, бо його загибель, то і моя загибель.

— Не думаючи довго, я вернувся до Александрії, сів на корабель і поплив до Константинополя.

— Допитавшись до Евлогієвої палати я став оподалік і ждав, поки побачу Евлогія.

— За час виходить він, та не самий, а зі слугами. І я крикнув:

„Пане, послухай мене! Хочу поговорити з тобою.”

— Але він навіть не глянув на мене. Коли ж я і далше кликав за ним, крикнув його слуга:

„Мовчи діду! Чого тобі треба?”

„Хочу поговорити з вашим паном”...

„Бачиш, що не має часу!”

„Але ж в мене важне діло”...

Та все було дарма. Коли ж я почав бігти за ними і кричати, що хочу з ним говорити, його слуги побили мене канчуками.

Та я завзявся і цілі три тижні старався з Евлогієм поговорити. І кілька разів мусів я переносити побої від його слуг.

Але я не зневірювався. Я молився, щоби Бог зм'ягчив серце Евлогія і навів його на праведну стежку. А в сні я бачив дитину, що сиділа на камені і казала:

„Віддай мені Евлогія, якого ти від мене забрав!”

І ще раз я старався з Евлогієм поговорити, однак же його слуги побили мене так, що я був зомлів. Коли ж прийшов до свідомости, то постановив покинути пустельниче життя і йти в світ за очі. Вже я і так пропащий перед Богом.

Я увійшов на корабель, щоби вертатись до Олександрії і примостившись там заснув. В сні побачив я знов ту дивну дитину і вона сказала:

„А що, Даниле, чи бачиш, чого ти хотів?”

„Бачу — відповів я — і жалую свого нерозуму!”

„Тепер знай: не бери діла понад свої сили.”

„Не зроблю цього більше” — промовив я.

„Ну, то йди тепер до своєї келії і будь спокійний. А за Евлогія не бійся, бо він вернеться знов до праведного життя.”

І я прокинувся заспокоєний. Тепер я зрозумів, що це вже Господь бере Евлогія в свою опіку і я можу лише подяку за це до Бога заносити.

Від того часу не чув я про Евлогія сорок літ. Аж ото з тобою, пливучи Нілем, пригадав я Евлогія і вступив до села, в яким колись я його бачив.

І тут я знов з ним зустрівся. Як він прийняв нас, це ти знаєш. Якже ми були самі в кімнаті, запитав я його:

„Друже Евлогіє, чи пригадуєш собі мене? Перед сорока роками я був в тебе і бачив твої добрі діла.”

Але він не міг пригадати.

„А пригадуєш собі того ченця, що докучав тобі криком в Константинополі і котрого ти казав своїм слугам бити? — запитав я.

Почувши це Евлогій налякався і хотів щось сказати, та не стало йому голосу. І тоді я все оповів йому, що було з ним, а він почувши це страшне Боже діло, розплакався і кинувся мені в ноги.

Минуло трохи часу поки Евлогій вспо-

коївся, і тоді переказав мені історію свого життя, якої я не знав.

„Знайшов я великі гроші — оповідав він — а з грішми став я міністром імператора Юстина. А з тим усім з'явилася в мене велика жадоба на майно і почав я збирати його всіми способами. Прийшло до того, що всі люде зненавиділи мене за здирства.

„А далше... Вмер Юстин, а його наслідник хотів приподобатись народові і казав замордувати трох Юстинових міністрів, отже і мене, а наші маєтки забрати. Невдовзі два міністри згинули, а я довго ховався, поки вкінці знов вернувся до свого села. Тут я і не признався, що я був в Константинополі, але всім говорив, що я жив в Єрусалимі.

„Опинившись тут, я взявся до своєї давньої праці, хоч це приходило мені досить тяжко. Та поволи вернулася до мене охота і сила, і я почав вести таке життя, як бачиш.”

„А нагадуєш ти своє життя в Константинополі? — запитав я його.

„Коли пригадую — сказав він — то неначе поганий сон для мене, а не дійсність. Та тепер я зрозумів, яку страшну пробу наводила на мене Божя рука.”

Так оповідав старець Данило своєму ученикові, що глибоко зворушений слухав цієї чудної історії. А далше — ви-

конуючи волю Данила, він не говорив про це нікому до Данилової смерти.

Аж коли цей праведний старець умер, він на його похороні розказав все зібраним на похороні пустинникам, а потім списав все на спомин дальшим поколінням.

ПОДІБНІ ДО БОГАЧА.

Нераз можна богачів порівнати до ослів і верблюдів. Купці наладовують на їх звірячі хребти багато дорогих річей — дорогі камені, шовки, перфуми, дорогі вина, окружують їх слугами і сторожами і провадять їх крутими дорогами через гори і долини. Коли ж опиняться при кінці подорожі, все те майно купці забирають, а вимучені верблюди й осли лишаються зі знаками на хребтах, де були привязані богацтва, які вони несли.

Подібне буває з богачами, що не вживали свого богацтва на добрі справи. Кінчиться їх життя і за ними лишаються лише знаки їх скупости, їх самолюбства і їх нерозуму, що йшов впарі з їх богацтвами.

Св. Августин.

ПРОВИДІННЯ 'БОЖЕ.

В 1789 році почалася в Франції велика революція. Згинув в ній король, погинуло багато з багатих і біднійших — всіх людей за час революції згинувло яких два мільйони.

Хоч з одної сторони революціонери казали, що хочуть завести красший лад, то з другої повели вони завзяту війну проти Бога і релігії. Їм здавалося, що без Бога вони зможуть добрий лад завести. Отже нищили і зневажали церкви і святі річи і силувалися на кождім кроці показати, що вони не признають нічого святого.

Одному революціонерови попався в руки досить великий хрест. Він приніс його до дому і кинув в кут, як річ непотрібну в новім ладі. Тепер йому місце в куті, в бруді, під ногами. Хіба на показ, що колись такі непотрібні річи люде шанували.

Минали літа. Прийшов 1834-ий рік і чоловік, в якого був хрест, умер. А що не було в нього ніякої родини, все його невеличке майно пішло на ліцитацію.

А на тій же самій вулиці жив побожний маляр, Перон, якому доси доля не щастила. Бідував він зі своєю родиною, як то нераз бідували ті, що присвятили

себе якійсь взнеслій, благородній справі.

І пішов Перон на ту ліcitaцію з думкою, що купить дещо для хатних потреб.

Коли він приглядаєсь, аж нараз підносять так заболочений й обнівечений хрест, що ледво можна розпізнати, що це хрест.

— Хто кільки за нього дає? — запитав ліцитатор, але замість відповіді почувися насміхи.

Заболіло це Перона. Це ж знак, на яким вмер Христос, а тут з нього сміються. І забувши, що йому потрібно для хати інших річей, він крикнув:

— Я дам за той хрест пять франків!

І купив. Бо він був самотнім, що до купна зголосився. Та і тут ще почувися насміхи, що не знає, що за гроші купувати.

Коли ж Перон приніс хрест до дому, то обчистив його з бруду, обмив — і тепер побачив, що хрест зроблений з чистого золота та прикрашений дорогими каменями. Це ж дорогоцінна річ! А в одному місці є напис: „Бенвенуто Челліні”. Це було ім'я дуже славного артиста, що той хрест зробив.

Бідний Перон відразу порозумів, що Боже Провидіння обдарувало його великим скарбом і подякував Богу за Його велику ласку.

Хрест належав до королівської родини, отже Перон поніс хрест туди і показав його королеви. Це була дорога родинна пам'ятка. І король дав Перонові 60,000 франків та наділив його великими почестями.

Відтепер життя Перона стало кращим. Та він не став гордим і жив дуже розумно та скромно. Він казав:

— Це Божа рука дала мені те, що тепер маю, отже треба розумно і зі щирою подякою його вживати.

ДО НЕЇ НЕ НАЛЕЖИТЬ.

Малий Івась завважав, що одна книжка лежала завжди на однім і тім самім місці і ніхто її ніколи не рухав. Дивно йому, що тато і мама читали і переглядали різні книжки, а на ту навіть не звертали уваги.

Одного разу взяв він її і, перегортаючи листок за листком, побачив в ній гарні святі образки, які дуже йому сподобалися. От він і питає мами:

— Мамо, чи ця книжка є Божа?

— Так, — відповіла мама.

— Ага, то я вже знаю, чому ви її ніколи не читаете. Ви не рухаєте того, що до вас не належить.

СКУПАР В НЕБІ.

Вмирав богач — так, як і бідні вмирають. А був він ціле життя скупий — нікому не поміг, на ніяку добру справу нічого не дав.

— Я збираю, а не даю — казав він — а гріш є всім для чоловіка. Є гроші — чоловік і сильний і розумний; нема грошей — нічого нема. Воно мабуть і на другім світі таке саме, і там треба грошей.

Отже коли вмирав, то казав синам положити собі до гробу мішок з грішми.

— Насипте мішок грошей, а самих червінців (золотих грошей), і положіть мені до гробу.

Невдовзі богач помер. Пішов він на другий світ, а там почали розпитуватись. І так питали цілий день.

Коли прийшов вечір, богач був дуже голодний. Вийшов він, глянув сюди туди, а воно так, як і на землі — всего можна купити, чого хто хоче. І зїсти, а може й випити.

— От добре, що я взяв сюди грошей! — каже він до себе — тепер придадуться. А тим, що без грошей сюди прийшли — біда!

Зайшов він до якогось ніби поважного реставрану, вишукав, що було до смаку і питає:

— По чому воно?

— По шагу (по центови) — була відповідь.

— От тільки купуй! — каже він до себе — це майже дармо.

Ще розглянувся, знов щось вибрав.

— А це по чому? — питає.

— Таксамо по шагу — кажуть.

— То прошу мені все те ось тут до стола принести — каже він.

— Перше заплатіть — кажуть.

Сягнув богач до кишені, виняв жменю червінців і дає.

Ангел — бо там ангели всім орудують — оглянув червінець і каже:

— То недобрі гроші! Ми таких не беремо.

Здивувався богач і говорить:

— Аджеж це золото, чисте золото! А хіба в вас золото не має вартости?

— Має — каже ангел — але не кожде. Деяке має вартість, а деяке не має.

— Коли так — говорить богач — то я принесу вам гроші іншого виробу. Я маю їх багато.

І пішов. Переглянув всі гроші, різної величини, різного виробу, з різних літ, вибрав по одному з кожної якості і пішов знов купувати.

Приніс, показує і говорить:

— Ось вам різні, скажіть, котрі ви берете?

Ангел оглянув гроші і знов:

— Всі вони не варта нічого.

— Але ж це чисте золото!

— В нас воно ніяке золото. Коли б ви мали звичайні добрі шаги (центи), то ми взяли б їх за золото.

Відійшов богач без нічого. А коли прийшла ніч, говорить він до синів через сон:

— Тут золото до нічого. Ви відкопайте мій гріб, червінці заберіть, а мені положіть мішок шагів. Тут за шаги можна все купити. На золоті тут не розуміються.

Сини зараз зробили, як він казав. За два, чи три дні приходить він вже з шагами — а такий голодний, що аж.

Знов ангел оглянув гроші і каже:

— Таких не беремо, це недобрі гроші. Вони чужі, а ти нам своїх принеси.

Образився богач.

— Як — каже — не мої? А чиї ж вони? Хіба з чужими грішми сюди я прийшов? Я ж не був там жебраком! Це ті гроші, що я ціле життя збирав, складав, громадив. Аджеж ціле моє життя пішло на те, щоби їх зібрати. А ви кажете, що це не мої гроші!? Як це?

Вислухав ангел і каже:

— Ти не розумів, як на світі жити, а тут нас не розумієш. Ми беремо тут ті гроші, які хтось за життя на добру справу видав. Він там дав, а тут вони до нього назад вертаються і за них він може тут купити всего, чого захоче.

— Але чому ж це не мої гроші — питає богач — коли це моє майно.

Тоді ангел:

— Ні! Ти чужі гроші собі поховав. Треба було дати кількох грошей на Божу справу, на Божу роботу, а ти їх не дав, отже ти затримав в себе Божі гроші. Ти бідному не поміг, отже затримав в себе гроші бідних. Було багато добрих, корисних, розумних і конечних справ в життю твого народу, які треба було грішми піддержати, а ти не піддержав, отже гроші собі сховав.

— То це так у вас? — питає богач.

— Ми — каже ангел — беремо не ті гроші, що ти понаховував, але ті, що ти на добрі справи видав. Талан є на те, щоби ним розумно орудувати, а не щоб його закопувати. А ти свій закопав.

— Так щож мені тепер робити?

— Що? Дай звістку твоїм синам, щоби вони щедро помагали і грішми і працею всім добрим справам, а ми за кожного червінця почислимо тобі тут шага.

— Лише шага? — здивувався богач.

— Так! Лише шага! Тобі і тільки б не належалося, коли б не велике Боже милосердя.

— І відійшов богач роздумуючи, як до синів промовити, щоби вони його гріхи добрими вчинками винагороджували.

НЕСМАЧНИЙ МІСІОНАР.

Один місіонар попав в руки людодідам.

— А що ви будете зі мною робити? — питає їх.

— Зімо тебе — відповів ватажок людодідів.

— Ви не будете мене любити — каже місіонар. — Я несмачний. Ось покушайте. — При тім він виняв ніжик, відрізав собі кусень ноги й подав ватажкові. Той взяв до рота, пожував і з огидою виплював на землю.

— Б-р-р, справді немачний — каже ватажок, і наказав місіонаря звільнити.

Після цієї події місіонар прожив на тім острові ще пятьдесятть років. Він мав штучну, з коркового дерева зроблену ногу.

АДАМ Й ЕВА НА ВИГНАННЮ.

Є таке оповідання...

В раю не було ночі, бо величність Божа освічувала його красше сонця.

Аж першого дня, коли Бог вигнав Адама й Еву з раю, вони опинилися в світі, де є світло і є темрява, де є добро і є зло.

Коли сонце почало схилятися до заходу, вони ждали, що буде дальше. Коли ж сонце зайшло і почало темніти, їх напав страх. Якже прийшла глуха ніч, вони сиділи непорушно як напів мертві, думаючи, що в такій темряві їх життя закінчиться.

Вкінці побачили, що на сході стає ясно, а там ясніше і ще ясніше. Нараз показалося сонце в цілій своїй красі і величі. Тоді сказали вони:

— Видно, що Господь нас не забув. Він лише на час вкладає на нас тягар, а коли ми його перенесемо, він здіймає його з наших плечей і каже нам тішитися свобідно життям. І в тім показується його мудрість — бо коли б ми не знали важкого, то не розуміли би легкого.

ТАКИЙ БУВ СВЯТИЙ ВЕЧІР.

Минав рік, минав другий, третій, четвертий... Минали літа, а з ними по Українській Землі переходили армії і сюди і туди і несли з собою не благословення, але велике терпіння.

Горіли села, гинули люде. Хто міг тікав в світ за очі. Багато потягнула за собою армія. Багатьох опинилося в робітничих таборах...

Західна Європа, широка Азія, горяча Африка — а по всіх тих широких просторах порозходилися діти України.

До щасливіших належали ті околиці, де села zostалися незнищені, або знищені небагато. Власний куток на рідній землі все ж красший, ніж в чужому світі не мати жадного кутка.

Бодай куток... Хоч злидні кругом великі. Хоч в кожній родині не стало синів, чоловіків, зятів, а може й жінок та дочок. Кругом горе.

Та в будні дні горе лекше переноситься, бо горе, це найважливіша буденщина. Але прийде Свято... Тоді хотілось би забути буденщину і бодай на хвилину зажити спокійним, вільним від турбот життям.

І томуто в велике Свято журбу болючіше відчувається.

День був ясний і морозний. Та ось вже і вечір надходить — Святий Вечір.

В Боднаровій хаті палають скалки на припічку. Нема іншого світла, тай нізвідки взяти. Скалки соснові і від них по хаті розноситься запах живиці. Нехай хоч тільки! Це наче той ладан, що ним в красших часах перед Святою Вечерею українці колись обкаджували Святу Вечеру.

В куті під образами сніп стоїть. На землі коло стола солома, а на ній бавиться двоє дітей.

Старий Боднар увійшов в хату.

— Маріє, став вже вечеру! Вже пора! — заговорив він до молодой жінки, що поралась коло куті, викидаючи її в макітру.

Марія була невісткою старого.

Вона мовчки поставила кутю на застеленім столі і посадила дітей на лаву. Старий став попри дітей при столі, Марія збоку коло нього.

Старий почав „Отче наш” голосно, а Марія повторяла за ним потихо — видно було, що молилась вона цілою своєю щирою душею. А діти... Вони дивилися на матір і діда і ждали, поки почнеться Вечера.

Молитва скінчилася. Сів старий, сіла невістка. А в хаті було тихо-тихо! Лише скалки на припічку сичали та прискали іскорками.

Хвильку подумавши — старий встав набрав ложку куті і хотів щось сказати, та зупинився. Глянув на внучат, глянув на невістку і вже тоді почав:

— Що ж... І Христос народився в убожестві. І не в своїй хаті. Тай тільки одна зоря Йому присвічувала. Таке було тоді, і таке тепер з нами. Та Божа воля! Дасть Бог, то діждемося кращих часів. І я ще можу діждатися... Попідрастають внуки... А ти молода, то... Нехай же Народжений Христос допоможе нам усім...

Хотів старий ще щось сказати, та не міг і тільки прикусив губи, а Марії потекли рясні сльози з очей.

— Не плач дочко — сказав старий — не треба. Воно і не допоможе. Плачем не підведемо з гробу ані моєї небіжки. ані твого Степана не приведемо до дому. А дасть Бог, то сам він прийде.

— Але ж ми самі, тату! — каже крізь плач невістка.

— Так, самі! — притакнув старий — і дякуймо Богу, що і не дуже самі. Я є, ти є, тай діточки при нас, нехай здорові ростуть! І слава Богу, що є власний кут і кусень хліба. Це велике Боже благословення! А в других і того нема.

Старий підніс ложку з кутею до рота і почав їсти. Та видно, що великі думки тяжіли йому в голові.

— Ми тут, ми в своїй хаті — почав він знов, положивши ложку на стіл — а кілька нині тих, що валяються десь по чужих краях, голодні, обдерті, босі, беззахистні. Ми щасливі супроти них!

Діти слухали, а там притулились до дідуся.

— Їдьте діточки! — каже він, глядаючи дітей по головках.

— А ви дідусю чому не їсте? А чому мама не їдять? — запитали малі, відчуваючи, що тут щось небуденне діється.

— О, я так собі! — відповідає старий дітям — заговорився, тай ложку положив. Треба їсти...

І він взяв ложку і знов сягнув до миски. А невістка підійшла до печі, щоби поправити огонь, а то готов був погаснути.

Вечеряли. І тільки було бесіди, що старий до дітей говорив. Бо з ким і про що говорити? Чи нагадували те лихо, про яке кожного дня від ранку говориться і думається.

А діти... Вони наче ті маленькі зорі серед темряви, що нагадують ясний день, який колись настане. Вони наче та давня зоря, що предсказувала прихід Спасителя.

Діти... І вони бачать лихо, і терплять його, та не розуміють його так, як старші. Їх зір не зупиняється на теперішнім

— вони своїми невинними душами стремлять до чогось красшого. І тому про них треба дбати. Вони виростають на потіху і поміч матері. Вони колись візьмуться до гарної праці — як господарі і громадяни. Тай старого дідуся будуть з пошаною споминати...

Такі думки, а може точніше — такі почування були в старого; таке відчувала і мати тих діток. І тому нині отті діти були тим святочним благословенням, що оживляло душі старого дідуся, і серце молодой їх матері.

Якою була би нині отся вечера, коли б не діти?

— А чи ми будемо нині колядувати, дідусю? — запитав хлопчик старого. — Колядуймо, дідусю!

А дівчинка мовчала і видно було, що також нетерпеливо ждала, коли дідусь почне.

Розворушився старий. Пильно глянула на дітей мати. І старий почав:

Бог предвічний народився!

Прийшов днесь із небес,

Щоб спасти люд свій весь,

І утішився.

Діти знали цю коляду і потягали за дідусем. Неголосно підтягала і мати, на дітей споглядаючи. Сама собі може і не колядувала би, але для дітей треба.

В хаті живійше стало, дійсно по святочному. Вже наче половина лиха зникла зперед очей. І на душі полегчало.

Ще колядували „Новая радість світу ся зявила“, а за нею „Бог ся раждає, хто ж Го може знати“ — і при сій то коляді діти послули.

Забрала Марія дітей і поклала, а старий перехрестився і сів мовчки оподалік стола.

— Не знати, чи в церкві хто буде — заговорила невістка до старого.

Старий глянув, хитнув головою та:

— Буде! Повинен бути! Казав Прокіп, що церкву відчинить і дяк прийде. Ти дочко будеш вдома з дітьми, а я піду...

— А може би ви, тату, були вдома, а я пійшла би. Де вам по ночах ходити.

— Ні, дочко — відповів старий — я піду. Мені вже всеодно. Гірше не буде. А ти дітей доглядай! Я вже і за тебе помолюся, і за дітей, і за Степана. За всіх. А ти будь вдома. Ти молода, то ще будеш мати час ходити, а мені вже нині-завтра. Коби діждати ще, поки Степан вернеться.

Не хотілося мовчати і Марія повела бесіду, що оберталася коло церкви. Не знати, як зарано церкву відчинять... І добре, що на дворі не дуже зимно, то може більше людей збереться... І коби дяк прийшов, бо недавно він щось послабо-

ував. А йому сімдесятка мабуть давно минула...

Старий то відповідав, то робив свої уваги, бо і йому хотілося говорити. Однакож і словом не зачіпали того, що могло би болючо вразити душу.

Час минав. Марія час від часу підходила до печі і поправляла огонь, щоб не погас. Це ж така ніч, що світло має бути в хаті до самого ранку.

Вкінці бесіда затихла. Марія сіла біля печі і почала дрімати. А старий говорив молитви, поки час буде до церкви вибиратися.

ЩИРА ТОВАРИСЬКА ПОРАДА.

До визначних англійських письменників і мислителів належить Віліям Пейлі (1743—1805) і про нього читаємо таке:

Коли він прийшов до Колегії в Кембридж, то опинився в товаристві студентів, яких батьки були дійсними великими богачами, а Пейлі був убогий студент. Однакож його весела вдача і його талановитість так всім подобалася, що всі вважали його своїм добрим приятелем.

Але таке товариство вело його до руїни. Сини богачів мало дбали про

науку і багато часу посвячували на мотодечі забави, отже тягнули за собою і свого убогого товариша.

Одного ранку, коли Пейлі ще навіть не встав, заходить до нього один з того багатого товариства. Пейлі думав, що той прийшов його кудись кликати, однак той почав:

— Минувшої ночі я не спав ні хвилини, а тільки про тебе думав. Знаєш, що мій батько богач і все те багатство буде моє, отже те, що я тут заглядаю до книжки, чи ні, не варта для мене дрібного гроша. Але з тобою інша справа. Твоїм майном є лише твої спосібності і ти мусиш про них дбати. І коли потбаєш, то здобудеш ними тільки, як ніхто другий. Але коли підеш за моїм гуртом, то зійдеш на нінащо — і якраз тому не буду більше з тобою товаришувати. Це роблю для твого власного добра. Я люблю тебе, ти це знаєш, але совість не дозволяє мені тебе зводити на манівці.

Того дня Пейлі лежав цілий день і передумував пораду приятеля. Встав аж вечером і тоді сказав сторожеви, щоби слідуючого ранку збудив його дуже рано, щоби до праці братися.

ЯК ЗАПОРОЖЦІ СТІЧАЛИ НОВИЙ РІК.

Поділ землі і вибір старшини відбувались у Запорозжців 1-го січня (церковного) кожного Нового Року.

Ще кілька днів перед Новим Роком даліші козаки, що жили на зимівниках, на річках, на озерах, чи степах та працювали там — хто господарив, хто ловив рибу, хто полював — всі спішили до Січи.

В самий день Нового Року вони вставали дуже рано. Вмивалися, вбиралися в найліпшу одіж — в „матеріальні” квітчасті жупани, червоні черкески з довгими вильотами, чоботи-сапянці, високі шапки, мережані шовкові пояси, озброювались шаблями, пістолями, кинджалами, ятаганами, і спішили на відгомін дзвонів в Січову церкву Покрови Пресвятої Богородиці.

В церкві вони слухали спершу Утрені, а опісля Обідні (Служби Божої), котру в них правили все два священники, ченці (монахи) київського Спасо-Преображенського Межигірського монастиря.

Від тих священників вимагали особливої прикладности життя і красномовности в проповідях. При ченцях було два діякони з дуже добрими голосами,

два дяки, паламар і цілий хор співаків старших і молодших, що вчилися писати і співати в Січовій школі і жили на особних товариських правах — незалежно від загальної Січової управи.

Ввійшовши в церкву козаки ставали на особних місцях: старшини за так званими бокунами, або стадіями; прості козаки довгими рядами один за одним серед церкви. Хвалу Богу відправляли вельми врочисто.

Коли священник читав Євангеліє, козаки бралися за ручки своїх шабель і виймали їх до половини з піхов на знак, що готові битись за Слово Боже з невірними народами.

Коли скінчилась Хвала Божа, козаки розходились з церкви по курінях, щоб пообідати. Тут вони молились перед образами, поздоровляли один одного з святом, потім здимали з себе на часок коштовну верхню одіж і садовились за стіл, званий сирним, лишаючи курінному отаманови місце в куті під образами, де висіла перед образом негасаюча лампада (лямпа) і стояли бляшанки, щоб кидати в них гроші.

Пообідавши чим Бог дав — тетерею, щербою, рибячою юшкою, рибою, а іноді і дичиною, рідко галушками, а ще рідше варениками, і випивши ради великого свята пива і меду, козаки вставали зза

столів, молились Богу, дякували отаманови курінному, кухареві, один од-му, кидали по одному, інколи (де-коли) по два, по три шаги (гроші) в бляшанку на купно їжі на найблизшу днину, й опісля виходили на майдан на військовому раду.

Тут кошовий отаман наказував військовому довбушеві (тарабанщикови) взяти довбеньки і йти до церкви, де переховувались військові клейноди (дорогі, важні річи); казав винести з неї литаври (барабани) і бити в них, щоб зібрати козаків на раду. І довбуш бив в них спершу раз; на цей звук спішили козаки, як пчоли, на вічевий майдан, що був вирівняний, висипаний піском, обставлений навколо, наче підкова — 38-ма курінями (будинками, де жили козаки). Він кінчався в полудневім боці Січовою церквою, з осібною при ній дзвіницею, що заступала башту.

Довбуш входив знов в церкву, брав великий стяг (прапор) і корогву і виносив на майдан, ставив коло церкви і знов бив в литаври два рази.

Тепер виступала на майдан Січова старшина і кошовий отаман, військовий судія, військовий осаул, 37 курінних отаманів, кожний із знаком своєї гідности: кошовий — з великою булавою, судія — з великою срібною печаткою,

писар — з пером і срібним каламарем (посудиною на чорнило, на атрамент), осаул — з малою палицею. Довбуш, побачивши старшину, віддавав їй честь бючи в литаври.

Вся старшина йшла з відкритою головою (без шапок), підходила до столика на середині і клала на нього свої шапки. Потім ставали в ряд один побіч другого по старшині своїх урядів і кланялись на всі чотири боки зібраному слазеному низовому товариству.

Товариство також з відкритими головами ставало за курінними отаманами навколо церкви. На поклони старщини відповідали поклонами.

Невдовзі з'являвся на майдані священник, і поки почалась рада, служив (правив) церковну Службу (Молебен). По відправі кошовий отаман оповіщав, над чим будуть радити.

— Панове молодці! У нас тепер Новий Рік; треба нам по старому нашому звичаю зробити між товаришами поділ річок, озер, полювання і риболовлі.

— Та треба, треба! Будемо ділити, як від давен-давна.

Військовий писар заздалегідь розписував на карточках всі речі, призначені до поділу, перемішував їх, і завзивав курінних отаманів підходити до шапки і розбирати карточки. А що якому ку-

ріневи припало, тим він володів через цілий рік.

Так ділилася вся земля Запорожців від устя ріки Самари до верхівя ріки Конки, і від частини Дніпра, де пороги, до устя Буга.

Як поділ скінчився, довбуш знов бив в литаври і козаки знов прибували, інколи до 5000 людей. Кошовий отаман знов звертався до Січового товариства:

— Панове молодці! У нас сьогодні Новий Рік. Не схочете ви, як то велить старий звичай, перемінити старшину і замість неї вибрати нову?

Коли товариство було вдоволене своєю старшиною, то відповідало:

— Ви добрі пани і пануйте ще над нами:

Тоді кошовий судія, писар й осаул кланялися козакам, дякували за честь і розходилися.

Коли ж товариство не було вдоволене старшиною, тоді взивало кошового, щоби відніс свою булаву до стягу і положив на шапку.

Кошовий слухав волі козаків, клав булаву на шапку, кланявся і йшов до свого курія. Подібно робили судія, писар й осаул. Коли ж котрий з них подобався козакам, то кричали, щоби не відходив.

Увільнивши старшину товариство мадало звітів — та рідко було, щоби старшина в чім провинилася.

Починався вибір. При тім ані курініні отамани і ніхто з старшини не мали ніякого голосу. Звичайно бували спори — кожний курінь клав свого кандидата на кошового отамана. Кандидати, яких імена викликували, зараз відходили до курінів, щоби особистою участю не помагати своїому виборови.

Коли вкінці всі згодились на одного, тоді вибирали 10 козаків, або й більше, щоби йшли до куріня, де був вибраний, сповістили волю товариства і просили прийняти уряд.

Коли ж вибраний змагаєсь та випрошуєсь, то ведуть його силою попід руки і приговорюють:

— Иди іродів сину, бо нам тебе треба; ти тепер наш батько, ти будеш у нас паном.

Коли приведуть, то вручають булаву і виявляють волю всього війська, щоби він був кошовим. Вибраний два рази зрікаєсь вибору, бо так каже звичай, а за третим зазивом бере вже булаву.

Тоді військо приказує довбушеви вдарити в литаври на честь новому кошовому отаманови, а старші січовики підходять і сиплять на голову нововибраного піску, або й болота, коли є, на

знак, щоби він не забував про своє походження і не вивисшував себе понад товариство. І казали:

— Будь пане здоровий та гладкий! Дай тобі Боже лебединий вік, а журавлиний крик.

На подібний лад вибирали судію, писаря, осавула і курінних отаманів.

Коли скінчиться вибір військової старшини, тоді забирають з майдану всі військові знаки, що означають владу. І все змінюється. На майдан виходять співаки та музики, привозять гори бубликів (обарінків), цілі вози риби, ковбас, сала і ще чого на рахунок вибраної старшини — і починається широка забава (гульня) в цілій Січі та на козацьких слободах. Тут дзвенить кобза, там сопілка, там бубон чути, а там пісню співає сотня січових школярів.

Тай козаки чого вже не доказують, яких штук не видумують...

Так святкували козаки Запорозжї Новий Рік.

Дмитро Яворницький.

НИНІШНА МОЛОДЬ — ЗАВТРИШНІ ГОРОЖАНИ.

Питається молодець мудрця:

— Чому ви так поважно ставитесь до діточих питань і взагалі так примірно до дітей відноситеся?

На те мудрець:

— Молодче! Хай буде тобі з цього наука. В дітях є бачу будучих горожан і відношуся як до таких, не звергаючи уваги, що вони ще діти. Діти часлідують старших, вдаються до них за порадою та розумом. Отже коли старші будуть примірні поведінкою й будуть поважно ставитись до діточих питань, то з дітей виростуть примірні громадяни, добрі горожани й щирі працівники для народу. Це є безпекою кращої будучности!

Мудрець на хвилю перестав, а там продовжав дальше:

— Як би кожний з старших взяв на себе обовязок поважно ставитись до діточих питань, примірно до дітей відноситися й вчити їх доброго розуму, культурного життя, то на світі не було би такого страшного лихоліття, як ми сьогодні бачимо.

— Справді виходить, що мудрець правду говорить — подумав собі молодець.

ПУСТИННИК З ПУТНИ.

(Скорочене за О. Маковеем).

В половині 15-го віку жив в долині Путни пустинник Данило. Його образ є на стіні монастирської церкви в Воронці, де він був ігуменом (управителем монастиря).

Зайшов Данило в ці сторони, щоби в тишині служити щиро Богу на такий лад, як давні пустинники служили.

Довго ходив він берегами ріки Путни шукаючи догідного місця. Нараз бачить — малий потічок вливаєсь до Путни, і тут велика скала підноситься, ніби церковна баня, а від неї до річки звисає камінна стріха, що і віз з кіньми туди перед дощем сховався б. І подумав Данило:

— Може сам Бог призначив мені це місце. Тут я буду жити, а як Бог поможє — я в тій скалі видовбаю церкву.

Данило приніс з собою і долота і молотки (клевці), бо знав, що пустинникови може придатися.

Примістився він в одній невеличкій печері, що була недалечко, і невдовзі почав скалу довбати.

Тяжка то була робота і дуже пово-

леньки поступала. Бо чи багато каміння може чоловік за день видовбати?

Минув рік і церква не була готова. Хоч Данило довбав без перестанку, але скала була тверда. Так прийшлося довбати другий рік, третій...

А в тій околиці пастухи літом пасли худобу, то часто заходили до Данила. Принесуть йому хліба, дали йому овечих шкір.

Коли надходила зима, то Данило лишався сам оден. Тільки бесіди в него, що молиться, або побожні пісні співає. А коли зайде перед скалу дикий віл — тур, то хіба до тура заговорить. Тільки всего.

А їсти... В осені назбирає і насушить всяких ягід, всяких овочів, оріхів, що там росли і має на цілу зиму.

Сім літ Данило так працював, поки видовбав тільки, що це вже було можна церквою назвати. Поставив Престіл, над Престолом Хрест. Дістав три образи — Спасителя, Матери Божої і святого отця Миколая, на полотні мальовані — і це все була вже ціла церква. А освічував її каганцями, як в давнину. Дістав від пастухів овечого лою, поналивав в камінні мисочки, що сам видовбав з каменя, позакладав в лій шнурочки — і вже церква була освічена. А на дворі на верху скали поставив ве-

ликий деревляний Хрест, який всім міг показати, що тут є або церква, або перебувають побожні люде — пустинники.

Одного літного гарного дня виніс Данило з церкви Євангеліє, сів на камени і читає. Нараз чує — далеко загавкали собаки. Почав він прислухуватися, аж тут надбіг великий тур (дикий віл) і впав майже перед Данилом. В його боці стреміло кілька стрілів.

Небавом надбігли пси. Ще за хвилину надіхали ловці на конях. Було їх кільканадцять. Мали вони луки і списи (піки, копія) та топори (сокири).

Зупинились ловці, побачивши сивого дідуса, а оден з них каже:

— Хто ти, старче Божий?

— Я пустинник Данило — каже дідусь.

— А чи давно вже тут?

— Сім років. А ти, пане хто такий?

— Я Степан, воевода і господар цієї землі?

— От як — каже Данило — так це ти! А я твого діда, Александра, добре знав. Ну, радий я, що його внука побачив. Зайди в мою церкву і я помолюся, щоби Господь дав тобі довгий вік.

Зайшов воевода, зайшли всі. А пустинник став на коліна перед хрестом

і молився. По молитві вийшли всі на двір.

— Чи ти сам, отче, вирубав ту церкву? — питає воевода.

— Сам, пане мій.

— Не величай мене паном — каже Степан. — Ми тут стоїмо перед Престолом Божим, а Бог дивиться лише на те, чи ми гідні люде. Тут, старче Божий, я хилю перед тобою свою голову. Чи спокійно тут жити?

— Спокійно! Відколи я маю церкву, то дуже спокійно.

— А чи не страшно?

— Ні! Чого ж боятися? Бог мене від всего злого заступає.

— Так ти, отче, знав мого діда?

— Знав. Я в війську його служив. Коли ж я вернувся до дому, то з родини нікого не застав. Така була пошесть, що всі з моєї родини померли. Тоді я пішов до Греції на Атонську гору і жив там кільканадцять літ. Звідтам я вернувся і тут живу.

Данило виніс кілька овечих шкір і воевода, та дехто з дружини посідали.

— Погостив би тебе — каже Данило — та не маю чим, вибачай!

— Не журись старче Божий! Є тур, то і пообідаємо. От хлопці вже лагодять.

Задумався Данило та:

— Чи це правда, що турки здобули Царгород? (Турки здобули Царгород 1453 року).

— Так, здобули! І це також моя велика журба. Вони і сюди можуть прийти, край знівечать, християн поубивають, або в неволю заберуть. Коби Господь поміг, а я буду обороняти і нарід наш і святу Церкву нашу. Рад би я, щоби мої кости спочили на нашій святій, вільній землі.

Ловці приготували обід, а по обіді каже Данило:

— Ти згадував, що хотів би, щоби твої кости спокійно лягли... Я тобі пораджу...

— А що?

— Збудуй тут церкву і монастир, отже святе діло зробиш, а я, та другі щирі люде будуть молити Бога, щоби поміг тобі в боротьбі з турками. А коли умреш, твої кости спічнуть в тій церкві, що ти збудував.

Подумав воевода і каже:

— Свята порада! Так я зроблю. Околиця тут гарна для молитви. Та тепер треба знайти місце, де має стати церква. — І звернувшись до одного з ловців каже: — Пусти стрілу ось туди, побачимо, де вона впаде!

Ловець пустив і стріла застрягла в землю між деревами.

Стріляли і другі і їх стріли падали недалеко першої. По всіх пустив стрілу сам воевода і вона застрягла в дерево та зломилась.

Прийшов до того дерева воевода і каже:

— Ось тут буде престіл церкви. Я невдовзі пришлю робітників.

Коли відїжджали, каже Степан:

— Будь здоров, старче Божий, та молися за мене і мою родину.

— Нехай тобі Господь щастить! Буду молитися, щоби Господь помагав тобі в добрих замірах!

Ловці залишили Даниови шкіру з тура, трохи мяса, а в церкві знайшов нову свиту (плащ), що хтось з ловців старцevi залишив.

Перед вечером пішов Данило, щоби добре оглянути те місце, де має бути церква і монастир, а оглядаючи думав:

— Я видовбав церкву в скалі своїми двома руками і дякую Богу, що моя праця не пішла на марне. Я засіяв зерно, а воно приносить овочі. Я зробив, що міг, а коли добрі люди побачили мою щирі працю, то і вони беруться до роботи, і більше зроблять, ніж я.

І так оглядаючи вибране для церкви місце, Данило говорив Вечірні Молитви.

ЯК ЗЛОДІЙ СТАВ ДОБРИМ ЧОЛОВІКОМ.

Було це за давних часів...

Одної осені вкрали злодії з пасовиска п'ять пар коней. Можна було думати, що поки зима прийде, то вкрадуть ще більше.

А бувало в Старім Краю, що вечером парубки виводять коні на поле, щобі через ніч паслися. Або — як там казали — „їдуть на нічліг". Від того тих парубків звали „нічліжанами". Вибирають місце, де багато трави і там розкладаються. Коні попутані пасуться, а парубки говорять, співають, а там і засипляють. Як же надходить досвіток, то збираються і їдуть до дому

Отже так від нічліжан злодії крали коні. Коли ніч темна, парубки позасипляють, злодій підкрадеться і вже коней не стало.

Ніч була темна, як то бувають осінні ночі. Виглядало на дощ. Нічліжани наговорилися і поснули.

Та коли всі парубки вже давно спали, оден старший, жонатий, чоловік, Данило, не спав. Думка в нього була,

що коли така темна ніч, то треба бути осторожним.

Нараз здалося йому, що наче бачить щось чорне, і воно дальше і дальше посувається. І подумав він — чи не буде це злодій? Бо сунеться попри землю, ніби чоловік підкрадається.

Побудив він парубків і за хвилину злодій був вже в руках. Заложили йому шнурок на шию. Розпалили огонь. Ніхто його не знав, бо мабуть прийшов він з дальшої околиці.

Почали тепер радитися, що зі злодієм робити.

— Набиймо його добре — кажуть одні — щоби і десятому не радив красти.

— Еге! — кажуть другі — набеш, пустиш, а він відпічне, тай знов буде красти.

— Так втопімо його — кажуть ще інші — от ріка недалеко.

— А може би його повісити — піддав думку ще хтось.

Слухав всего того Данило, а там каже:

— Панове-молодці, послухайте мене! Нехай буде ось так: я його заріжу...

Сподобалася парубкам така думка — бо хіба не однаково? Коби лише злодія позбутися.

Парубки поставали кругом, а злодій

в середині. Зняв Данило шнурок з шиї злодія і каже:

— Ставай на коліна і молися, бо зараз тебе не стане між нами. За хвилину я тебе заріжу. Сповідайся перед Богом з тих гріхів, що ти наробив.

Став злодій на коліна і молиться. Аджеж це вже смерть з косою він над собою бачить. Довго молився, а там і каже:

— Нехай діється воля Божа! Я на все готовий.

Приступив тоді Данило до злодія і потягнув ножом по шиї. Нараз злодій зірвався, скочив поміж парубків і почав утікати. Кинулися за ним парубки та не вдалося вже його зловити. Коли б ясний день, так посідали б на коней і здогонили би, а темна ніч має своє право.

Минуло від того часу кілька літ, а в Данила завсігди була думка про злодія.

— Хто знає, що з ним сталося — думав він — чи він живий, чи може вмер. Не хотів же я зробити великої рани на шиї, от хотів пострашити, але хто його знає...

І важо ставало Данилови на душі.

В тих часах було ще мало залізниць на світі, і люде возили возами багато

того, що везе тепер залізниця. Були такі, що перевозили річи в далекі сторони і так заробляли. Поїде з дому нині, а вернеться аж за тиждень, два, або за місяць. Туди везе, що тутешні купці йому кажуть везти, а назад везе те, що там йому понакладають.

Данило був господарем небогатим, отже деколи виїздив на „фірманки“, щоби таким ладом дещо заробити.

Їде він одного разу, везе кудись купецьке добро. Повнісенський віз. Коли з дому виїздив, погода була гарна, а невдовзі як почнеться слота. Цяпає дощ цілий день, цяпає цілу ніч, а там і другий день і другу ніч... Тай третого дня ще таке саме.

Дороги були тоді звичайні, і так вже порозмакалися, що й годі.

Їде Данило через якесь село, тай заїхав в таке болото, що виїхати ані суди Боже. Колеса аж до самих осей позастрягали в болото. Коні вже такі втомлені, що ледви на ногах стоять. А тут і темно стає, ніч надходить. Прийдеться в болоті ночувати. Бо хто схоче тепер в болото лізти, щоби йому помагати?

Нараз виходить з подвіря чоловік, підходить до Данила та:

— Бачу, що ви не можете виїхати — каже.

— Та не можу — говорить Данило

— така розкаль, що не приведи Господи.

— А звідки ви? — питає чоловік.

— Я з Косогір, коли чували.

— Еге, чував... А як вас звати?

— Мое ім'я Данило Хрущ. Мій брат, Петро, є дяком в Матвіївці, може знаєте.

— Знаю — каже чоловік — ваш брат висший від вас, добре знаю. Нераз його бачив... Та... Поговоримо вже потім, а тепер треба вам допомогти. Пождіть, я зараз приведу свої коні. Заїдете до мене тай переночуєте.

І чоловік пішов, а Данило молиться в душі:

— Слава Тобі Господи, що Ти післав мені поміч тоді, коли я того і не сподівався.

Привів чоловік коні, поміг заїхати на подвіря, взяв Данилові коні до стайні, дав вівса.

Поробивши що треба прийшов чоловік з Данилом до хати. Поки Данило роздягався, чоловік покликав жінку до сіней і напівголосно щось їй говорив. Що саме, того Данило не міг чути.

Вернулася жінка до хати і кинулася лагодити вечеру. І бачить Данило, що вона забираєсь варити пироги (вареники). Чоловік же вийшов на двір, мабуть ще там докінчує роботу.

Вернувся чоловік до хати, коли вже пироги були готові. І почала жінка ставити на стіл вечерю.

Як вже все було готове, вносить чоловік пива і ставить на стіл, та починаєсь вечера.

Дивно стало Данилови, що незнакомий приймає його, немов дорогого гостя. Вже і така думка прийшла Данилови до голови, що хто знає, що це за чоловік. Може хоче він його напоїти, а там вбє і його коні та віз собі забере. Аджеж і таке буває.

Зауважив чоловік ту Данилову ніяковість і каже:

— Вам дивно, що я вас так приймаю...

— Та дивно — говорить Данило — бо ж я вас не знаю...

— Ви знали мене та забули — каже чоловік — але я вас не забув. Тай ви мені колись велике добро зробили.

Стиснув Данило плечима і говорить:

— Не пригадую. І добра я, здаєсь, нікому великого не зробив.

— Ви зробили і не знали, що це добро, але я вам за нього дуже вдячний. І тому я рад, що можу вас в своїй хаті витати.

— Так скажіть, коли ми де бачились — каже Данило — може і я пригадаю.

— Пригадаєте.. А чи памятаєте ту

темну ніч, коли ви хотіли злодія на полі зарізати? А тим злодієм був я!

Страх напав тепер на Данила.

— От попався я в руки — думає він — вже я живий звідси не вийду. Віддячиться він мені тепер.

Нараз звертається чоловік до Данила і:

— Ви будьте спокійні — каже — бо я тепер не той, що був колись. Ви тоді перетворили мене з лихого чоловіка на доброго. — І почав чоловік подрібно оповідати:

— Коли ви казали мені молитися, то я так щиро молився, як ніколи в життю. І я сказав собі, що коли Бог дозволить мені втечи, то я перестану красти і стаю добрим чоловіком. І Бог мені поміг, а я сповнив, що тоді обіцяв. А рана, що ви на шиї зробили, не була велика і скоро загоїлася. Щож до мене самого, то мені тепер дуже добре поводитьсь. Що зроблю, те маю, нікого не боюся, кривди нікому не роблю. Тай ще зроблену кривду потрошки винагороджую. Я вже не той, що був колись. Нераз я бував в клопотах, але ви були перші, що казали мені молитися, і та молитва зробила з мене доброго чоловіка.

Тепер Данило став вже спокійним і балачка тягнулася довго в ніч. А що і дощ цілу ніч падав, тай цілу другу дни-

ну, то Данило перебув тут ще і другий день і другу ніч.

Так завелася щира дружба між Данилом і тим чоловіком. І на празники Данило сюди приїздив, а чоловік той приїздив до Данила. Однакож ніхто не знав, як ті люде познайомилися. Коли хто Данила питав, так той казав:

— Їхав я, люде добрі, в велику не-году і заїхав в болото. Ніхто мені не поміг, а цей чоловік сам прийшов, поміг виїхати, до себе запросив, переночував — от як ми познайомилися! Часом і рідний брат так не поміг би, як він мені поміг.

А як дійсно воно було, того він нікому не сказав. Навіть власній жінці не сказав він, як все сталося. Аж коли чоловік той помер, тоді відкрив Данило своїй жінці цілу тайну про того чоловіка.

В ЧІМ ЛИХО.

Американський мислитель Емерсон одного разу сказав:

— Лихо є в тім, що ми уважаємо, аби наш сусід не обманув нас, а не, щоб ми не обманули сусіда.

Коли б всі ми робили нашим ближнім тільки добре, то не було б тої ненависти, яка є тепер.

МАТУСИНЕ БЛАГОСЛОВЕННЯ.

(За О. Стороженком).

Мені часто доводилось бувати по Україні. По дорозі з Ромна до Прилуки все бувало ночую в знакового старого козака, Тараса Коротая.

І сим разом заїхав я туди, не те, щоб ночувати, а так коней погодувати.

Любив мене Коротай, отже ніби з пересердя каже: „Коли не ночувати, то не хочу тебе в своїм дворі бачити”. Та як сказав я, що діло в мене пильне, то каже він:

— Нехай! Так хоч з нами пообідай!

Посідали ми в садку. Тут під дубом стояв застелений стіл і лавки. А дуб такий, що трох людей його не обняло би.

— Літом ми тут сидимо — каже Коротай — а в хату йдемо тільки спати.

Поставили обід. А за обідом кажу я:

— Гарний дуб! Кілько років йому буде?

— Буде дві сотні — каже Коротай — і ми зємо його „Матусине благословення”.

— Чому ж ви його так звете?

— Чому? Довга історія. Зостанься, то почуєш.

Подумав я і зостався.

Не зараз, але аж коло вечері почав Коротай оповідати...

— Це я чув від свого діда, а дід від прадіда, себто від мого пращура (пра-прадіда). Діялося це тоді, коли Богдан Хмельницький так завзято обороняв Україну.

Тай не сам гетьман тоді був. Між простим народом зявлялись ватажки, збирали кругом себе товариство і йшли воювати з ворогом. Охотники.

І з'явився тоді коло Лубень такий лицар, звали його Вовгурем. Тай силач був який!

Охотників приймав він так: хто обнесе великий камінь три рази кругом хати, той йому товариш, хто шість разів, той брат.

Отже був в товаристві Вовгура і мій пращур, Самсон Коротай. Обніс він каменя шість разів, та хотів і семий раз нести, але Вовгур його зупинив. Не треба! — каже.

В одному поході було, що підїхав мій пращур до керниці, аж там дівчина воду бере — гарна, але сумна-сумна.

— Що тут робиш? — питає.

— Воду беру для матусі — каже.

— Де ж матуся?

— Ось там під деревом! Вороги спалили наше село, тата і брата вбили, мамі ратищем бік прокололи. Вже четвертий день ми з мамою нічого не їли...

Похитав Коротай головою, добув хліба з торби, дав дівчині і каже:

— Бери і веди мене до матері.

Пішли вони, аж опинились коло великого дуба. А під дубом лежала бабуся, слаба окровавлена. Побачила мого прашура і каже:

— Козаче! Сам Бог привів тебе сюди. Ми були багаті, та вороги все від нас забрали крім віри нашої православної. А тепер я просила Бога вже не за себе, а за дочку, щоби Він Милосердний її не опустив... І Бог тебе привів...

— Паніматко! — каже мій прашур — не журіться, я буду вашій дочці за рідного брата.

— А в тебе козаче нема жінки?

— Ні, нема. Самий я бурлакую.

— Коли так, то будь їй дружиною. Вона дитина добра. Як візьмеш її, то не жаль мені буде вмирати.

— Коли така ваша воля, матусю, то я візьму собі вашу дочку за жінку, як вона на те згодиться.

І глянув на Марусю (так вона звалася), а вона похилила голову на знак згоди.

— Коли так — каже тоді мати — то станьте на коліна побіч мене, а я вас поблагословлю на спільне життя.

Пошукала мати хрестика на шиї, аж його нема, загубила. Взяла тоді жолудь і говорить:

— Нехай з вами буде моє благословення! А ви посадить отсього жолудя на спомин, що я вас благословила. З нього виросте великий дуб — і доки він буде, доти рід ваш буде сильний і славний.

Це сказавши, мати замовкла, схилилась на руки Марусі і вмерла.

Поплакала Маруся, а мій пращур викопав шаблею гріб і матір поховали. А кругом посадили жолудів, щоби був знак, де мати похована.

Недалечко був хутір в ліску і там залишив мій пращур Марусю на той час, поки він вернеться з походу. Коли ж розходились, заклала Марусю мійому пращурові на шию дукачик з образом Божої Матері і каже:

— Вона буде твоя заступниця! Нехай Пречиста обороняє тебе від усякого лиха!

Тут же мій пращур передав Маруси від себе пів череса червінців, щоби їй не бідувати, поки він вернеться з війни.

Чотири роки тяглась війна. Аж на п'ятому мій пращур їде туди, де залишив свою будучу подругу.

Але щож! З хутора і сліду нема — все погоріло. Людей кругом нема. Тільки дуби кругом гробу матері вже піднялися.

Поїхав мій пращур дальше і довідався, що люде, які тут жили, перебралися на лівий берег Дніпра. Мабуть туди перебралася і Маруся.

Перебрався і мій пращур на лівобережжя, та воно і довге і широке. Чимало шукав, довго питав, аж дня одного бачить: хата гарна, а на городі дівчина грядки поле. Зайшов він туди і:

— Чия це хата? — питає.

— Моеї хазяйки — каже дівчина.

— Де ж вона?

— Пішла до Київа на прощу. Вона завтра-позавтра вернеться.

Глянув мій пращур, аж тут дубок росте, обгороджений лозою, а кругом город.

— Що це за дубок? — питає він.

— Не знаю. Хазяйка каже, що це „Матусине Благословення”.

— А твоя хазяйка дівчина, чи молодиця?

— Дівчина. Вона на когось жде.

Втішився мій пращур і говорить:

— Я той, кого вона дожидає. За нею я шукав і знайшов.

Вступив він до хати, аж тут всего багато. На жердці висить козацька одежа, сорочки, стоять козацькі нові чоботи, черес дорогий... І подумав мій предок:

— Може вона має кого іншого. Щож? Чотири роки мене не було, то могла по-

думати, що я не жию. Та нехай! Коли б так, то буду їй за брата, а вона мені буде сестрою. — І каже він дівчині:

— Ось я побіч дубка застромлюю в землю своє ратище, а сам йду на кілька днів, бо діло в мене є. Коли твоя хазяйка вернеться і мене вона дожидає, нехай привяже на ратище червону хоруговку; коли ж є в неї хто другий, нехай привяже білу.

Пішов мій прашур в лісок і жде, яка хоруговка появиться. Переночував, встав рано, а на його ратищу червона хоруговка повіває.

Як радо зустріла його Маруся, того можна сподіватися. Повела його в кімнату і каже:

— Все, що тут наготоване, то для тебе. А жолудь, що дістали ми від покійної матері, я посадила на городі і доглядаю. Це Матусине Благословення. Мати Божа хоронила тебе на війні. Вона поблагословить і наше спільне життя.

Ще мій прашур добре не розглянувся, аж заходить туди старенький чоловік. Глянула Маруся і пізнала — це той священник, що на гробі її матусі відправив похорон, коли вже мій прашур був відїхав.

Назавтра він повинчав їх та в них таки зостався. Старенький був, самий о-

ден, то куди йому йти, коли кругом тільки лиха розложилося. А молоді зажили поважним і щасливим життям.

Таке оповідав старий Коротай і закінчив:

— Предок мій, про якого оповідаю, жив сто й оден рік, а його жінка дев'ятьдесять і три. Одного тижня обоє померли. Дальші мої предки жили також поза дев'ятьдесять літ, лише батько мій жив вісімдесять і п'ять.

І ми віримо, що це те Матусине Благословення нас береже. От була холера, кілька людей померло, а нашого роду не зачепила.

Та ми шануємо оттого дуба, як святу річ. Кожне з нас відходячи в дальшу дорогу не забуває відвідати його, щоби дістати від нього Матусине Благословення.

— Бо знаєш козаче — закінчив Коротай — що батькова і материна молитва зо дна моря виймає, від гріхів душу визволяє, на полі й на морі на поміч поспішає!

Другого дня я поїхав в дальшу дорогу, не жалуючи, що на день опізнився. Бо почув я, якими були та як жили наші давні славні предки — наші пращурі. Вони для нас всіх предки — і ваші і мої, коли ми їх згадувати і по-

важати будемо; і Матусине Благословення буде таксамо і нас охороняти та берегти...

Таке думав я їдучи в дальшу дорогу.

МУА — ДЕРЖАВА ЗОЛОТА.

В часі, як європейці прибули до Америки, існувала там, де тепер Мексико, стародавня велика індіанська держава, що звалася Муа. Правив нею цар Монтезума. Нарід звався — Азтеки.

Азтеки вірили, що прийде білий чоловік до їх держави і заведе рай на землі. Отже коли 1519 р. прибув туди з 500 еспанцями Фердинанд Кортес, азтеки думали, що він несе їм щастя. Нові річи, які мали еспанці дивували азтеків. Вистріл рушниці вважали громом, яким білі орудують.

Але Кортес приніс азтекам лихо. Думаючи, що азтеки мають багато золота і не хочуть його білим дати, Кортес дуже над ними знущався.

Але за Кортесом прийшов ще лютіший Піззаро. На протязі 16-літнього перебування в країні Муа вимордував Кортес понад 5 мільйонів азтеків. Історія підбою Мексика, це найтемніша картка в історії завойовань Америки.

З КНИГИ МУДРОСТІ.

ХТО ВМЕР?

Було раз таке:

В одній громаді в місточку люде почали занедбувати церкву. Тому далеко, той хоче довше поспати, той має деінде піти, той може і вдома помолитися, коли схоче...

Лінивство і байдужість, це душевні слабости і коли їх не лічити, вони набирають щораз більше сили і цілком опановують чоловіка.

Таке було і тут. Людей в церкві було щораз менше і менше, а вже одної неділі не прийшов ніхто.

Почав священик думати, що робити і надумав: почав дзвонити в усі дзвони (а там було кілька дзвонів) і дзвонить та дзвонить не спочиваючи. Дзвонить пів години, дзвонить годину...

Коли дзвонення продовжувалося дуже довго, люде зацікавлювалися.

— Щось мусить бути! — кажуть — якась важна подія сталася, або, що найпевніше, хтось визначний вмер.

Посходилися тоді коло церкви і питають священика:

— Невжеж щось сталося? Може вмер хто?

— А вжеж, що сталося — каже священник — хіба ви не чули? Не знаєте хто вмер?

— Не знаємо.

— Отож я вам скажу... наша парохія вмерла! Церковна наша громада не жие! Я отсе дзвоню, щоби зійшлися люде і заспівали „Вічная пам'ять”.

Ніяково стало людям. Вони аж тепер побачили і зрозуміли, яке значіння має смерть громади, смерть організації. Вони зрозуміли, що це дійсна смерть — духовна смерть, душевна смерть, культурна смерть.

Їм стало ніяково і від того часу церква була завсігди повною.

ГОРИТЬ! ГОРИТЬ!

Було таке, що чоловік і жінка жили в великій незгоді. Не було дня, щоби не сварилися, а не було тижня, щоби не билися.

А мешкав в сусідстві дуже розумний і гідний чоловік, Демян. Нераз слухав він тих сварок, тих криків та вересків і щораз то тяжше було їх терпіти.

Одного дня, коли знов його сусіди почали сваритися, а може й битися, прибігає Демян під їх вікна та:

— Горить! Горить! Ратуйтеся, люде, бо горить! Ратуйтеся!

Ще він не докінчив, як чоловік і жінка повибігали на двір і питають:

— Де горить? Що горить?

Тоді Демян:

— В пеклі горить для таких, як ви, отже ратуйтеся.

Сказавши це Демян пішов до своєї хати.

Соромно стало і чоловікови і жінці перед сусідом. Тут побачили вони перший раз, що їх сварка робить лихо не тільки їм самим, але і дальшим людям.

А ще дальше призадумались і над тим, що Демян казав — а він же казав, що для них, за їх незгідливе життя огонь в пеклі готується, кара готується.

Тай не лише чоловікам і жінкам з того наука. Нераз і в громадським життю люде таке роблять, що треба би кричати: „Горить! Ратуйте люде себе і ту святу справу, яку нівечите!”

І від того часу Демян вже не чув, щоби його сусіди сварилися.

БУДЬ ВИРОЗУМІЛИЙ ДЛЯ ДРУГИХ.

Втомлені працею і молитвою вже всі монахи позасипляли, не спав лише святий Теодозій Печерський й оден з його учеників. Ученик молився, а Теодозій

читав Святе Письмо. Скінчивши молитву, заговорив ученик:

— Бачиш, отче, як все послуло. Вони і про себе і про Бога забули. Немов мертві.

Тоді відповів Теодозій:

— Воно може краще було би, коли б ми також були вже спали поруч з ними, бо тоді не судили б їх за те, що до нас не належить. Нам дано п'ять талантів, а їм дано менше; нам дано більше сили, отже від нас більше вимагається, а в них сили менше, отже їм потрібно довшого відпочинку.

ЩО ЛЮДЕЙ ІНТЕРЕСУЄ.

Великий грецький бесідник, Демостен (жив 385—322 перед Христом), говорив раз до Атенців промову про дуже важну справу, але бачить, що люди дуже неважно слухають. Наче б та справа їх мало інтересувала. Тоді каже він:

— Тепер я скажу вам інтересну річ, отже слухайте.

Стало тихо і Демостен почав оповідати, що оден чоловік винаняв другому осла, коли подорожували з Атен до Мегари. День був гарячий і кожний з них хотів йти побіч осла з тої сторо-

ни, де була тінь. Почалася суперечка, бо оден казав, що він винаняв осла без тіни, а другий, що до него належить і осел і тінь.

Тут Демостен зупинився і люде почали вимагати, щоби оповідав далше. І каже тоді Демостен:

— Які ви, атенці! Коли я про осячу тінь говорю, то ви готові дуже уважно слухати, а чому ви не слухаєте так уважно, коли говорю про важні справи?

Таке було тоді, таке буває і нині. Багато є людей, що радо слухають дурниць і ними цікавляться, а не хочуть зацікавитися важними справами.

МЕНЕ ТАКОЖ НЕ ПРИЙМАЮТЬ...

В одній з багатих частин Нью Йорку стоїть церква, до якої належать самі багаті. Та одного разу прийшов до пароха тої церкви мурин і сказав, що він хотів би стати членом церкви. Парох дуже змішався, бо знав, що його багаті парохіяне ніколи не погодяться, щоби мурин належав до їх церкви, але що не хотів вразити мурина, то взявся на спосіб.

— А ти роздумував добре над цею справою? — питає парох мурина.

— Роздумував, — відповів той.

— Іди ж небоже до дому і роздумай ще раз. Молися щиро кожного вечера і проси, щоби Ісус Христос об'явив тобі, чи ти повинен стати членом цієї парохії, чи ні.

Догадався мурин, звідки вітер віє, але не сказав нічого і вернувся до дому. Через кілька днів приходить він знов до пароха тої церкви і парох на привітання питає:

— Ну, щож, молився?

— Молився — відповів мурин.

— І об'явив тобі Ісус Христос, що маєш робити?

— Об'явив — каже.

— Щож Він тобі сказав? — питає зацікавлений парох.

— Сказав мені Ісус таке: „Навіть не думай, щоби тебе там прийняли. От я вже п'ять років стараюся зайти до їх церкви, але мене також не пускають”.

З М І С Т:

	Стор.
Оборона Київa	3
Бог з тобою (вірш)	8
Добра сестриця Галя	9
Два ангели	15
Від смерти не втечеш	16
Як Сковорода вчив молодого чоловіка	17
Чи є в сім правда?	19
Нещасний (вірш)	20
Пан Каньовський (Голка)	21
Послух родичам	27
Подорож емігранта	28
Добра дочка	29
Не мав з чим ховатися	34
Чоловіка не наситиш	35
Сиротина (вірш)	40
Вчи лінивого не молотом, а голодом	41
Сила прощення	45
Кому зазуля кувала	47
Молитва в поган	49
Незвичайне лікарство	50
Степовий гість	51
Примірна дочка	71
Витревалість в праці	73
Молитва (вірш)	74
Зелікий празник	75
Зверхна краса	79
Вартість життя	80
Покараний розбійник	81
Хтось став ногою	83
Розбишаки, а Торквато Тассо	84
Ще хтось чує	84
Як лихо на добро виходить	85
Каменяр Евлогій	93
Подібні до богача	105
Провидіння Боже	106

До неї не належить	108
Скупар в небі	109
Несмачний місіонар	113
Адам і Ева на вигнання	114
Такий був Святий Вечір	115
Щира товариська порада	121
Як Запорожці стрічали Новий Рік	123
Нинішня молодь — застрішні горожани	130
Пустинник з Путни	131
Як злодій став добрим чоловіком	137
В чім лихо	144
Матусине благословення	145
Муа — держава золота	152
З Книги Мудрости:	
Хто вмер	153
Горить! Горить!	154
Будь вирозумілим для других	155
Що людей інтересує	156
Мене також не приймають	157

